



Rapport Nr. 0472

# Archeologienota

Schoten, Kanaaldijk  
Verslag van Resultaten

**Titel**

Archeologienota Schoten, Kanaaldijk: Verslag van Resultaten

**Auteur(s)**

Jeroen Verrijckt en Jeroen Vermeersch

**Erkende archeoloog**

2015/00053

Jeroen Verrijckt

**Projectnummer J. Verrijckt**

2020-1456

**Projectnummer Onroerend Erfgoed**

2020J260

**Plaats en datum**

Beerse, 30 oktober 2020

© J. Verrijckt bvba. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming.

# Inhoud

---

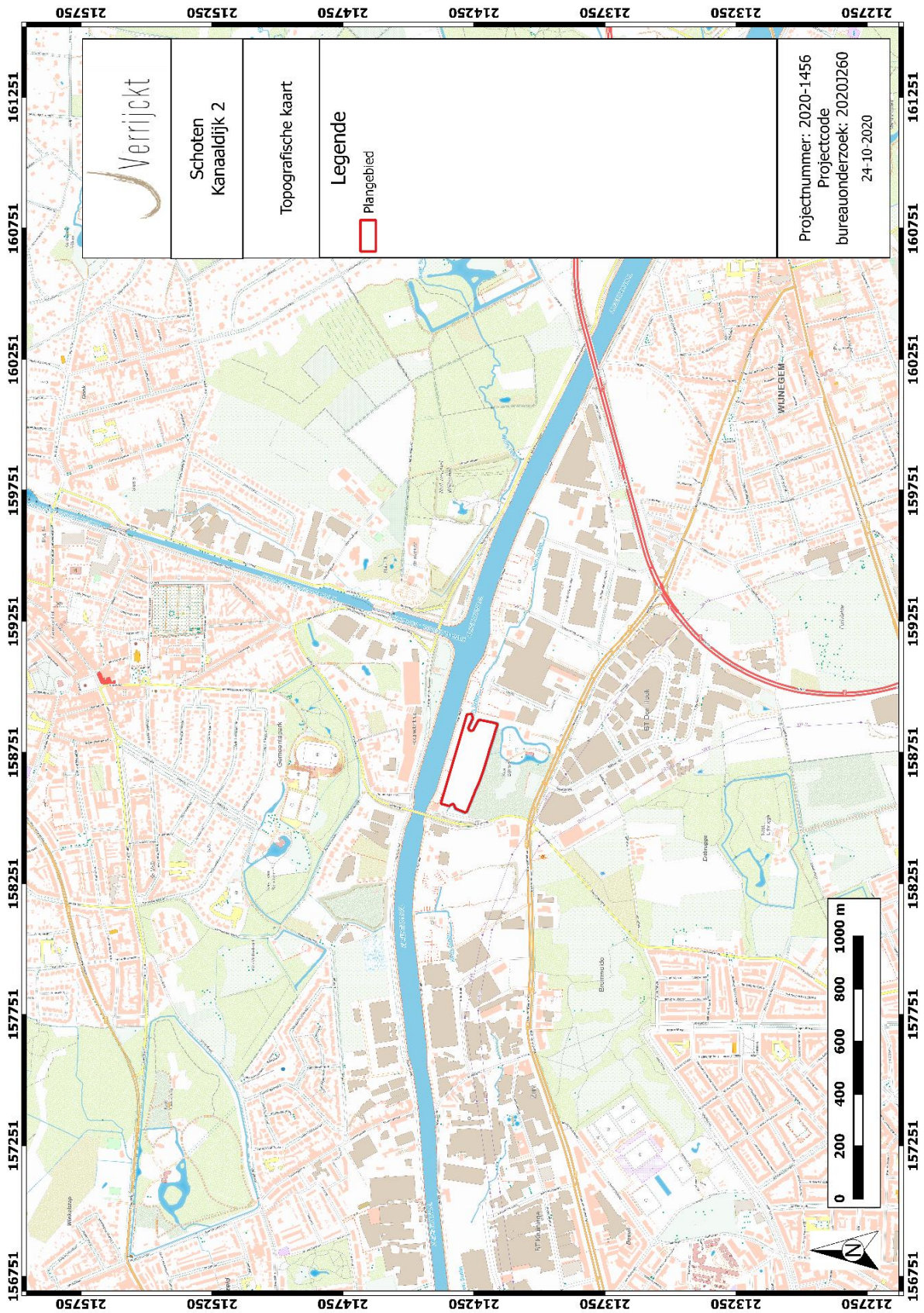
|       |                                                    |    |
|-------|----------------------------------------------------|----|
| 1     | Bureauonderzoek.....                               | 1  |
| 1.1   | Beschrijvend gedeelte .....                        | 1  |
| 1.1.1 | Administratieve gegevens.....                      | 1  |
| 1.1.2 | Onderzoeksopdracht .....                           | 4  |
| 1.1.3 | Juridisch kader.....                               | 4  |
| 1.1.4 | Randvoorwaarden .....                              | 5  |
| 1.2   | Werkwijze en strategie.....                        | 5  |
| 1.3   | Aanleiding.....                                    | 6  |
|       | Huidige situatie en gekende verstoringen.....      | 6  |
|       | Geplande werken en bodemingrepen .....             | 10 |
| 1.4   | Assessmentrapport.....                             | 13 |
| 1.4.1 | Topografische situering .....                      | 13 |
| 1.4.2 | Landschappelijke en hydrografische situering ..... | 15 |
| 1.4.3 | Geologische situering.....                         | 18 |
| 1.4.4 | Bodemkundige situering .....                       | 18 |
| 1.4.5 | Historische bronnen .....                          | 24 |
| 1.4.6 | Cartografische bronnen.....                        | 24 |
| 1.4.7 | Archeologisch bronnen .....                        | 32 |
| 1.5   | Besluit.....                                       | 39 |
| 1.5.1 | Beantwoording onderzoeksvragen.....                | 39 |
| 1.5.2 | Archeologische verwachting .....                   | 40 |
| 1.5.3 | Potentieel op kennisvermeerdering.....             | 40 |
| 1.5.4 | Afweging noodzaak verder vooronderzoek .....       | 41 |
| 1.5.5 | Samenvatting .....                                 | 41 |
| 2     | Lijst met figuren.....                             | 43 |
| 3     | Lijst met tabellen.....                            | 43 |
| 4     | Plannenlijst .....                                 | 43 |
| 5     | Bibliografie .....                                 | 46 |
| 6     | Bijlagen.....                                      | 47 |

# 1 Bureauonderzoek

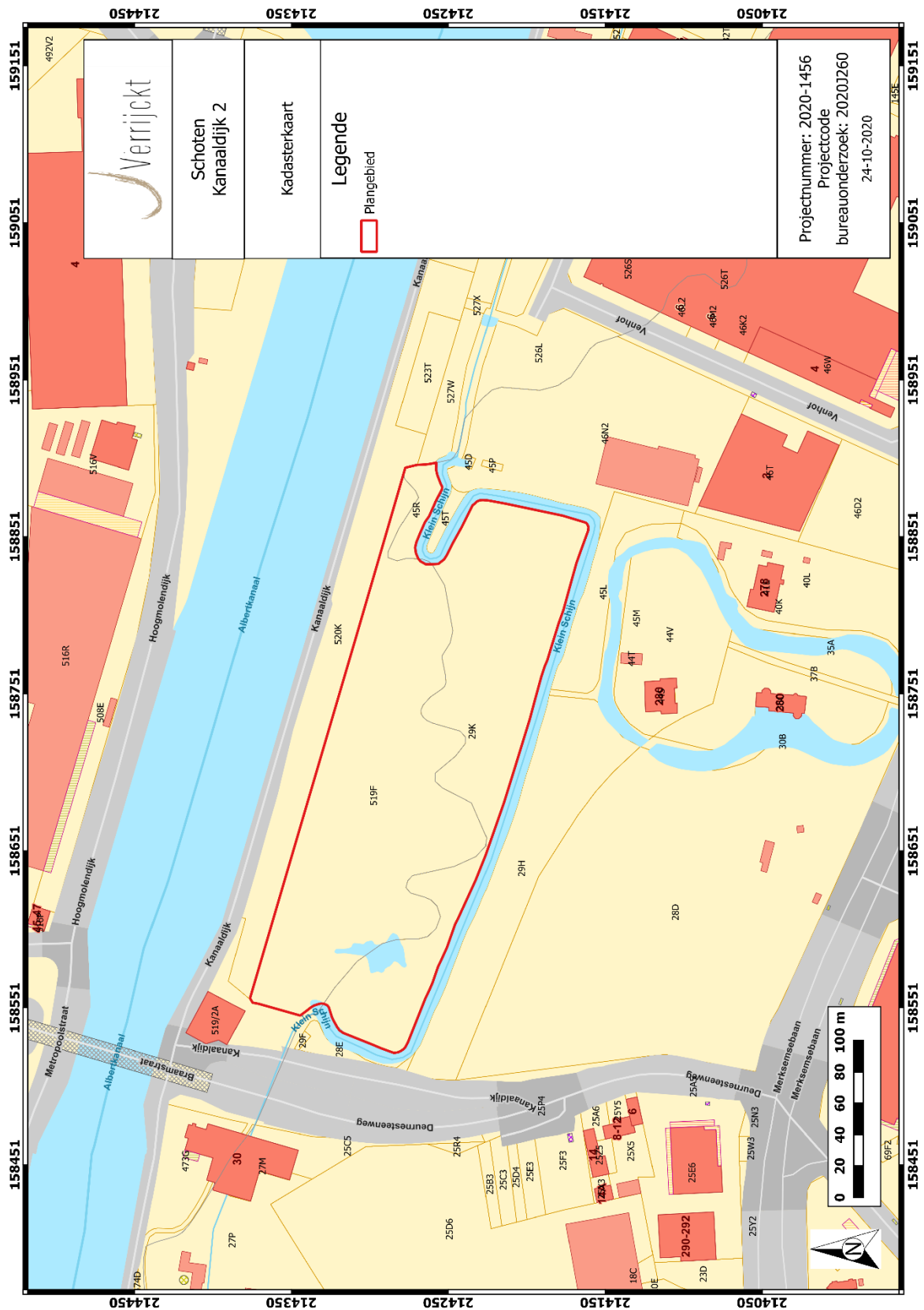
## 1.1 Beschrijvend gedeelte

### 1.1.1 Administratieve gegevens

|                               |              |                             |
|-------------------------------|--------------|-----------------------------|
| Projectcode J. Verrijckt      |              | 2020-1456                   |
| Projectcode Onroerend Erfgoed |              | 2020J260                    |
| locatie                       | Provincie    | Antwerpen                   |
|                               | Gemeente     | Schoten en Wijnegem         |
|                               | Deelgemeente | Schoten en Wijnegem         |
|                               | Straat       | Kanaaldijk 2                |
| Kadastrale gegevens           | Gemeente     | Schoten   Wijnegem          |
|                               | Afdeling     | 1   Wijnegem                |
|                               | Sectie       | D   A                       |
|                               | Percelen     | 519F   29K en 45R           |
| Coördinaten                   | Noordoost    | X: 158.894<br>Y: 214.279    |
|                               | Noordwest    | X: 158.556<br>Y: 214.377    |
|                               | Zuidoost     | X: 158.858<br>Y: 214.160    |
|                               | Zuidwest     | X: 158.514<br>Y: 214.282    |
| Oppervlakte plangebied        |              | Ca. 40.197 m²               |
| Oppervlakte bodemingreep      |              | Ca. 40.197 m²               |
| Erkend Archeoloog             |              | 2015/00053 Jeroen Verrijckt |



Figuur 1: Plangebied op topografische kaart



Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)<sup>2</sup>

<sup>2</sup> AGIV 2020D

### 1.1.2 Onderzoeksopdracht

De aanleiding van het bureauonderzoek vormt de aanleg van een lagunering en verharding aan de Kanaaldijk te Schoten. Dit bureauonderzoek is de eerste stap in het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota in het kader van het Onroerendergoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerendergoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014.

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeerd. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermt of onderzocht dienen te worden, of wordt het plangebied vrijgegeven. Dit advies is bindend van zodra de archeologienota is goedgekeurd door Onroerend Erfgoed.

Om een gedegen advies op te stellen dienen minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

### 1.1.3 Juridisch kader

In het kader van het Onroerendergoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerendergoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud in situ, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of ex situ, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om in situ behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek. Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het projectgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch

potentieel van het projectgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het projectgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed en nadien bij de aanvraag gevoegd te worden. Van zodra akte genomen is van de archeologienota, is deze bindend.

Binnen het plangebied wordt een lagunering gerealiseerd. Hierbij bedraagt de totale oppervlakte van het plangebied 40.197 m<sup>2</sup> en bedraagt de bodemingreep ook ca. 40.197 m<sup>2</sup>. Het plangebied is niet gelegen in een beschermde archeologische site of gebied waar geen archeologische waarden te verwachten zijn.<sup>3</sup>

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 3.000m<sup>2</sup> of meer én de ingreep in de bodem is minstens 1000m<sup>2</sup>. Hierdoor dient, volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, een archeologienota te worden toegevoegd aan de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen.

#### 1.1.4 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

## 1.2 Werkwijze en strategie

Hierbij wordt een archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Deze verwachting wordt tezamen met de geplande bodemingrepen bestudeert. Op basis hiervan wordt beoordeeld of eventuele archeologische waarden verstoord worden én dat er een potentiële kenniswinst te behalen is bij verdere onderzoeken binnen het plangebied. Het uiteindelijke doel is het formuleren van een advies hoe deze mogelijke archeologische waarden beschermt of onderzocht dienen te worden, of wordt het plangebied vrijgegeven.

Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen van de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen creëren van de fysisch-geografische situatie en landschappelijke ligging, is er beroep gedaan op de gekende geografische, geologische en bodemkundige bronnen.

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart
- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart

---

<sup>3</sup> AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017

- Bodemkaart

Vervolgens wordt een historische en archeologische analyse van het plangebied uitgevoerd. Hierbij wordt zowel archeologische als historische vakliteratuur en het beschikbare historische en archeologische kaartmateriaal geraadpleegd. Dit historische kaart materiaal kan een beeld geven van de evolutie van het landgebruik in en in de omgeving van het plangebied. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd.<sup>4</sup>

Volgend archeologisch en historisch kaartmateriaal werd geconsulteerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart
- Topografische kaarten

Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

### 1.3 Aanleiding

#### *Huidige situatie en gekende verstoringen*

Het plangebied (4803,51 m<sup>2</sup>) is gelegen aan de Kanaaldijk 2 te Schoten. Het zuidelijke deel van het plangebied is gelegen in Wijnegem.

Het terrein is momenteel onbebouwd en is in gebruik als bedrijventerrein waar opslag is van goederen en grondstoffen. Thans ligt er aan vulgrond.

De huidige verstoringen zijn niet precies gekend. Het terrein is wel verhard met betonverharding waardoor rekening dient gehouden te worden met een bodemverstoring van 40 tot 50 cm.

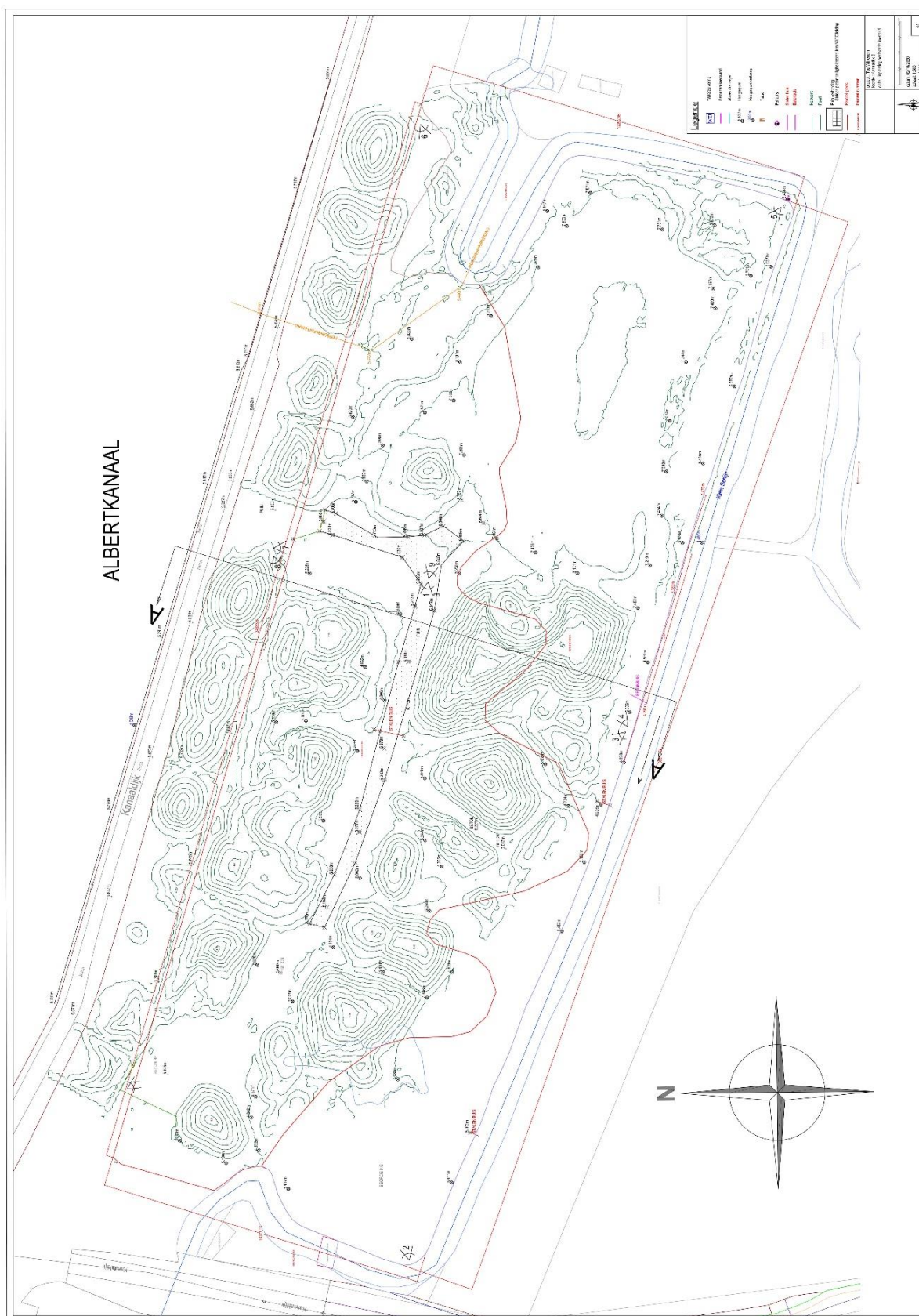
---

<sup>4</sup> CARTESIUS 2020



Figuur 3: Plangebied op de luchtfoto uit 2019<sup>5</sup>

<sup>5</sup> AGIV 2020



Figuur 4: Plan van de bestaande toestand. De groene hoogtelijnen wijzen op de ligging van de grondstoffen. <sup>6</sup>

<sup>6</sup> Plan aangeleverd door de opdrachtgever

Figuur 5: Doorsnede (ZZW-NNO) van de bestaande toestand.<sup>7</sup>

<sup>7</sup> Plan aangeleverd door de opdrachtgever

### *Geplande werken en bodemingrepen*

De opdrachtgever plant op het terrein een lagunering aan te leggen. De werken zullen uit volgende onderdelen bestaan:

#### Aanleg lagunering

Binnen de bedijking zal het bassin gelegen zijn op een hoogte van ca. 5,90 m (+TAW). De bodem zal bestaan uit folie met drainage zand. De dijken zullen een hoogte hebben van 4,5 m. Daarop zal ook een verharde weg met een breedte van 5 m aangelegd worden. Buiten de dijken wordt ook een zone van 5 m breed aangelegd als groenzone. Binnen de lagunering worden twee pompputten van nog onbekende diepte aangelegd. Er zal ook één generator geplaatst worden. Een keerwand uit stortbeton zal aangelegd worden langsheen de oostelijke werfweg, parallel aan de dijk. De onderzijde van de pompput komt overeen met het niveau van de HDPE folie, deze HDPE wordt geplaatst op 5,4m TAW. Het vrije water wordt op 2 wijzen afgevoerd uit de lagunering:

1) via onderdrainage bovenop de HDPE folie

2) via pompput om bovenstaande vrij water in het bassin te laten overlopen in een pompput. Van hieruit wordt water afgepompt en afgevoerd naar de influentbuffer. De pompput is voorzien van opzetstukken om het niveau van overloop in de pompput aan te passen aan de stockeerde volumes in de lagunering.

De aanleg heeft een oppervlakte van 16.359 m<sup>2</sup>.

#### Aanleg verharding:

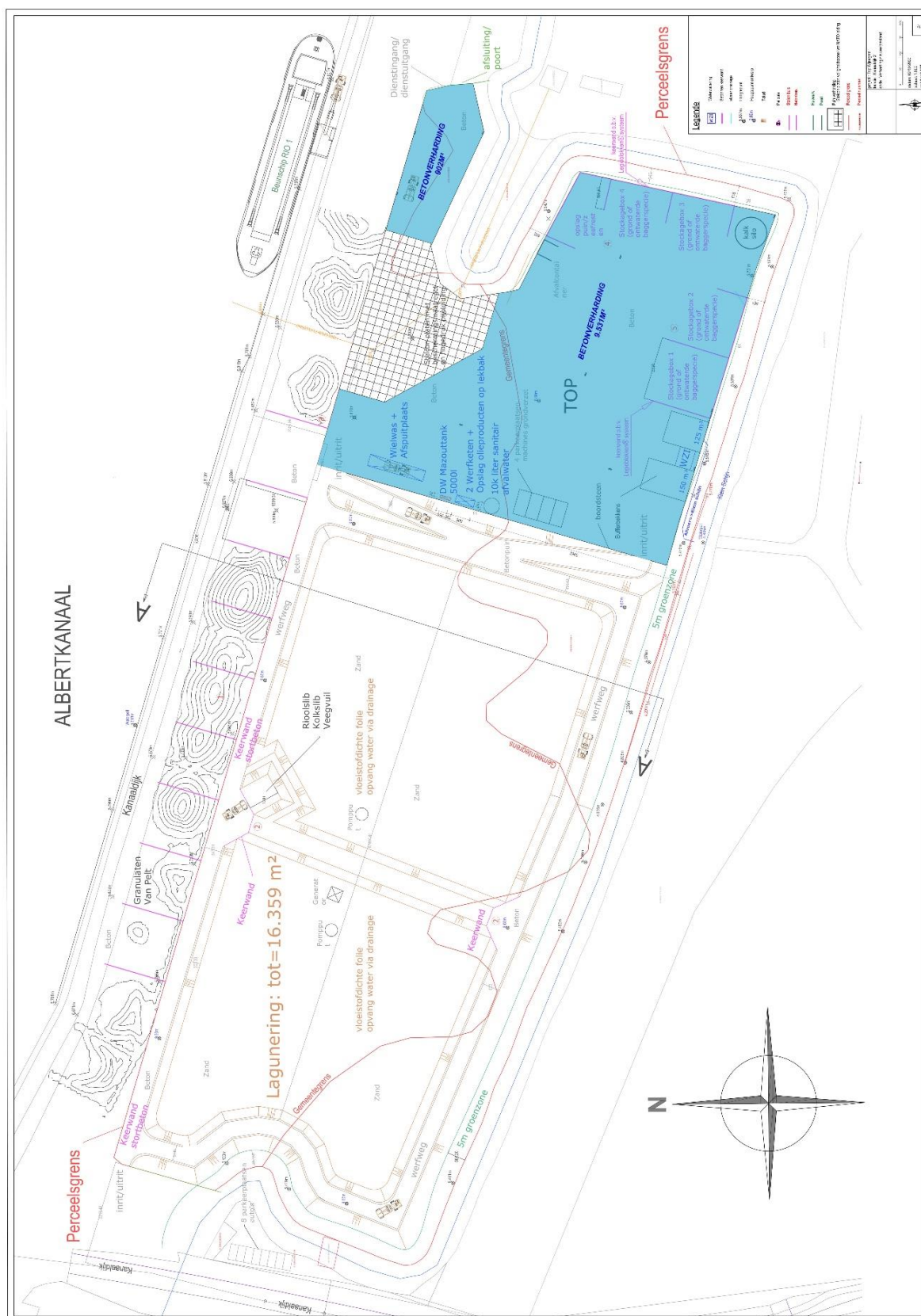
Het oostelijke deel van het plangebied zal heraangelegd worden met betonverharding. Het gaat om twee zones met een oppervlakte van 9.531 m<sup>2</sup> en 902 m<sup>2</sup> (dus in totaal 10.433 m<sup>2</sup>). In het zuiden worden een waterzuiveringsinstallatie en twee bufferbekkens aangelegd met een volume van 150 en 125 m<sup>3</sup>. Tussen beide zones zal een zone van ca. 1.528 m<sup>2</sup> aangelegd worden met Stelcon platen. In het zuidoosten zal de zone begrensd worden door een keerwand.

#### Diepte van de werken:

De ontgravings- en inrichtingswerken zullen zich beperken tot 5 m +TAW oftewel het huidige maaiveld. Dit is ook het gemiddelde oppervlaktewater van het Klein Schijn. Op dit niveau bevindt zich het onderste niveau van de afwatering en aanzet van de funderingen van de keerwanden en de verhardingen.

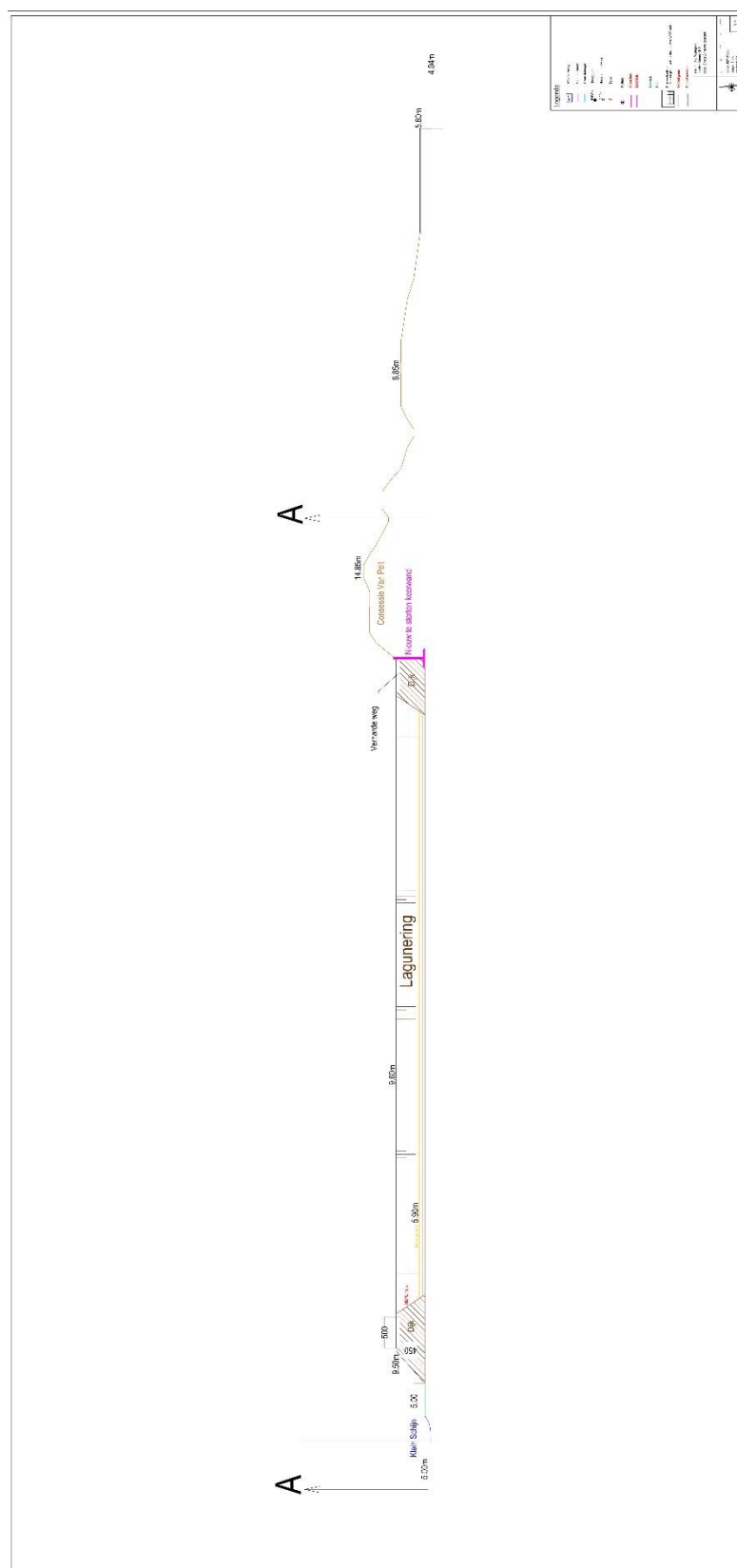
Er zijn geen bemalingswerken of grondwaterverlaging tijdens deze inrichtingsfase.

De bestaande verhardingen zullen wel opgebroken en vernieuwd worden. Hierbij wordt ook niet dieper gegaan dan de dikte van de verharding zelf.



Figuur 6: Plangebied met weergave van de nieuwe toestand<sup>8</sup>

<sup>8</sup> Plan aangebracht door initiatiefnemer.



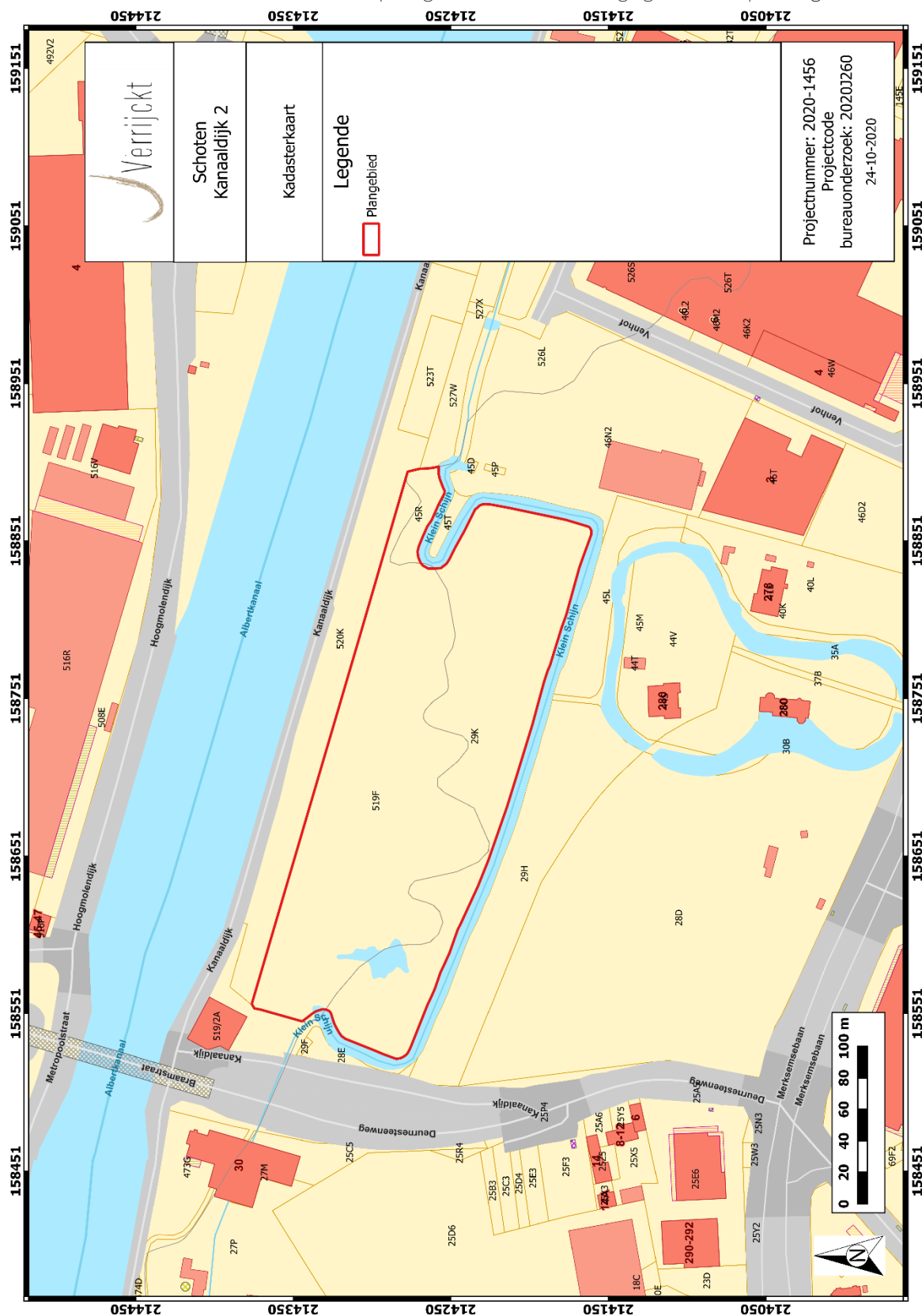
Figuur 7: Plangebied met weergave van de nieuwe toestand<sup>9</sup>

<sup>9</sup> Plan aangebracht door initiatiefnemer.

## 1.4 Assessmentrapport

### *1.4.1 Topografische situering*

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Figuur 1 en



Figuur 2. Het plangebied is gelegen aan de Kanaaldijk 2 te Schoten waarbij het zuidelijke deel van het terrein in de gemeente Wijnegem gelegen is.

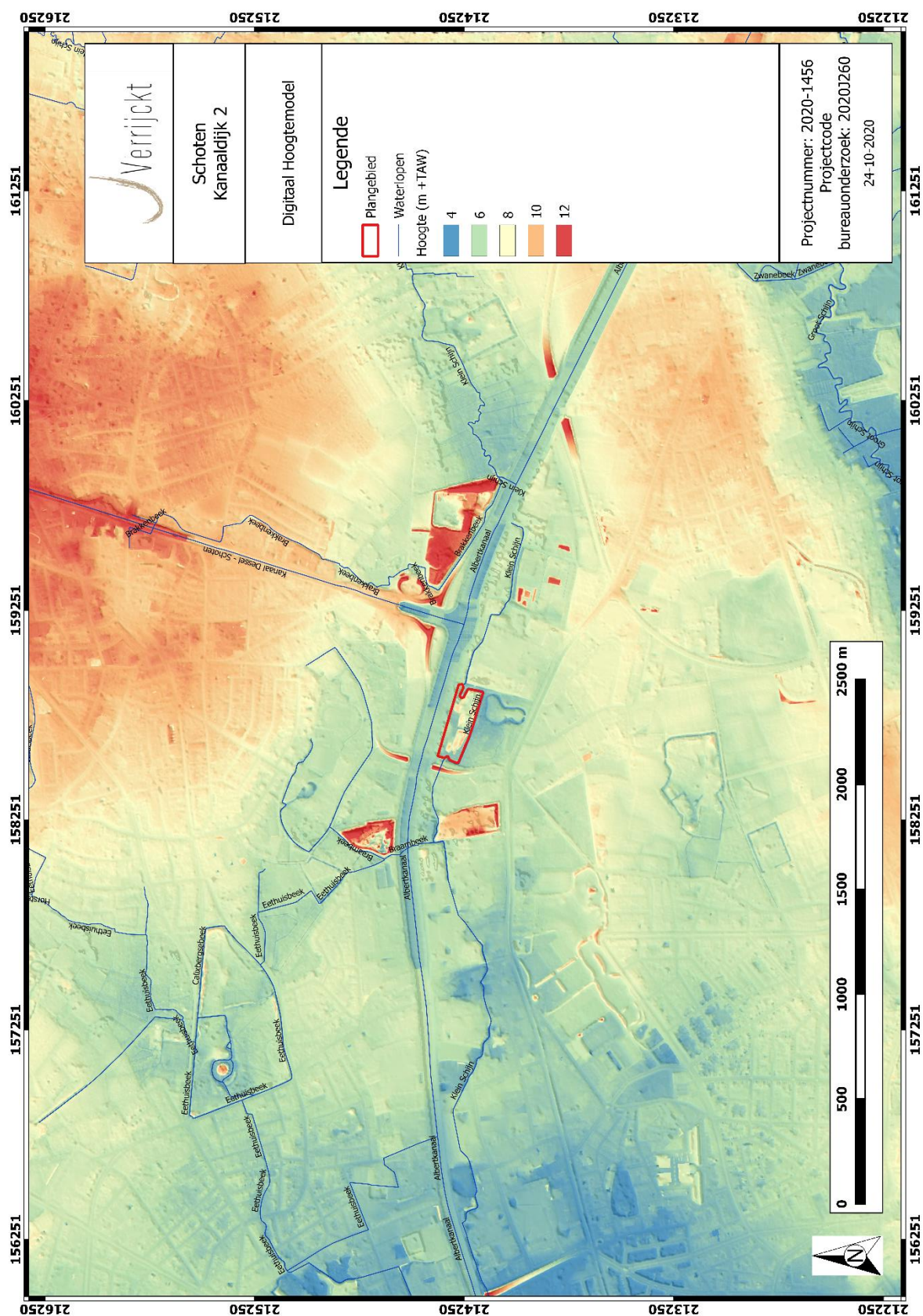
Het centrum van Schoten ligt op ca. 1350 m ten noordoosten van het plangebied terwijl het centrum van Wijnegem op 2200 m ten zuidoosten is gelegen.

In het noorden grenst het plangebied aan de Kanaaldijk en het Albertkanaal. Het oosten, zuiden en een deel van het westen worden begrensd door het Klein Schijn. In het westen is er ook de toegang tot het terrein over een deel van de Kanaaldijk die aansluiting heeft op de Deurnesteenweg. Net ten zuiden, aan de overkant van het Klein Schijn ligt het kasteel Buyckhoeve (zie ook verder).

#### *1.4.2 Landschappelijke en hydrografische situering*

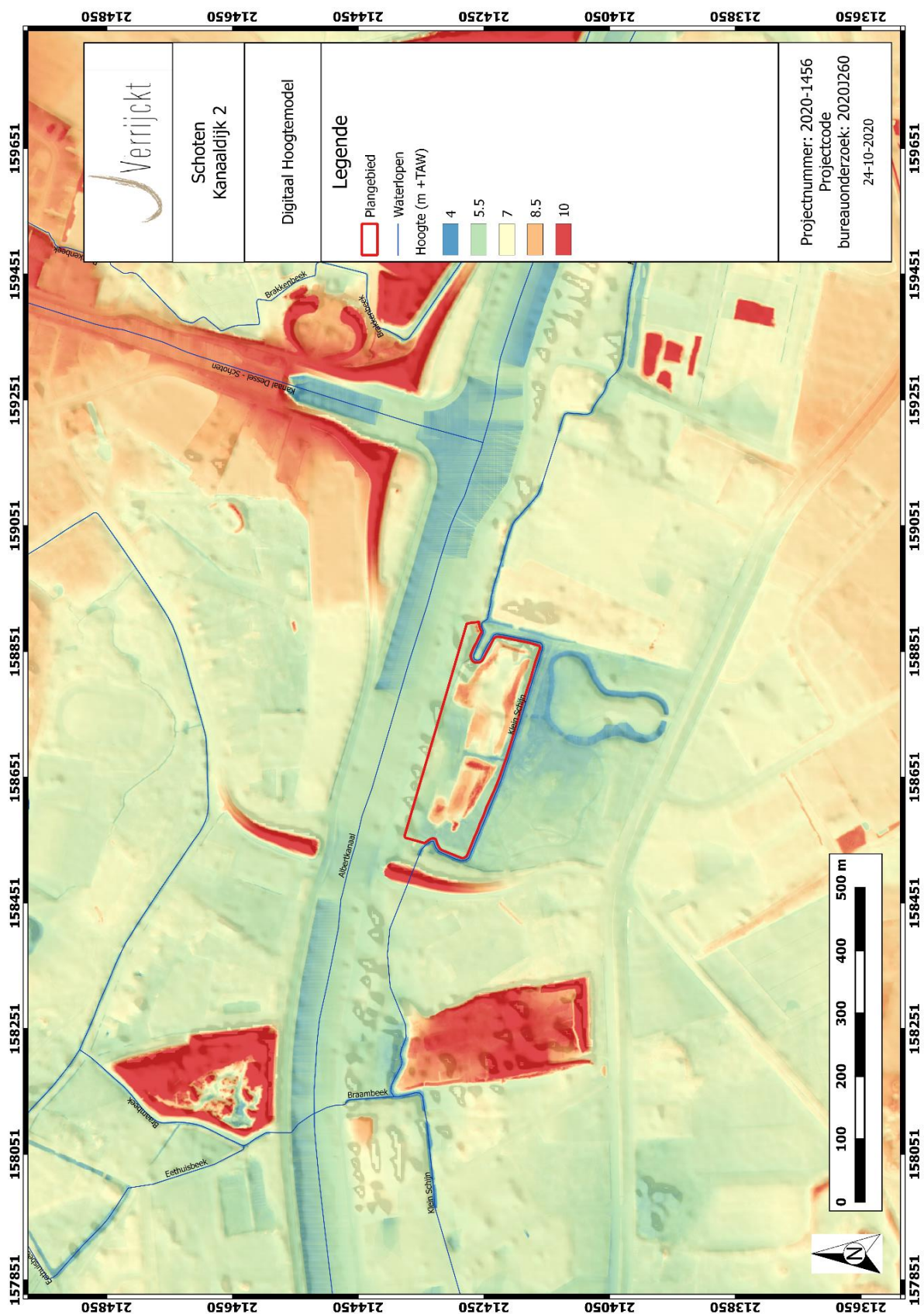
Het plangebied is gelegen op een hoogte tussen 4,7 en 5,7 m +TAW. De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 5 en 25 m + TAW. Het plangebied ligt daarbij in een laag deel van het landschap, vanwege de ligging aan de Kleine Schijn. Naar het noorden toe loopt het reliëf van de regio op tot boven de 20 m +TAW.

Vanuit geomorfologisch oogpunt ligt het plangebied op de zuidwestelijke rand van de Antwerpse Kempen. De Kempen worden er begrensd door het Klein Schijn dat de zuidelijke grens van het plangebied vormt.



Figuur 8: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)<sup>10</sup>

<sup>10</sup> AGIV 2020b



Figuur 9: Plangebied en hoogteprofielen op het DHM<sup>11</sup>

<sup>11</sup> AGIV 2020b

### 1.4.3 Geologische situering

#### *Paleogeen en Neogeen (Tertiair)*

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van de Formatie van Lillo. Deze wordt als volgt gekenmerkt: groen tot grijsbruin fijn zand, weinig glauconiethoudend, schelpen aan de basis.

De top van die afzettingen bevindt zich volgens de isohypsen tussen 0 en 5 m +TAW, bijgevolg dicht onder het maaiveldniveau. Er werden in 1971 ook twee geologische boringen geplaatst ter hoogte van de Kanaaldijk op de rand van het plangebied die dit ook bevestigen.

#### *Quartair 1/200.000*

Op de Quartairgeologische kaart is het plangebied gekarteerd als profieltype 1 en 1a. Bovenop de tertiaire afzettingen werd tijdens het weichseliaan (laat-pleistoceen), mogelijk vroeg-holoceen zandige eolische sedimenten en/of hellingsedimenten uit het quartair afgezet.

Ter hoogte van het Klein Schijn en in het grootste deel van het plangebied komen ook fluviatiele afzettingen voor (profieltype 1a) die dateren uit het weichseliaan (laat-pleistoceen) en het holoceen, mogelijk tardiglaciaal.<sup>12</sup>

#### *Quartair 1/50.000*

Op de quartairgeologische kaart schaal 1:50.000 wordt de ondergrond getypeerd door profieltype k en K. Dit geeft aan dat de ondergrond van het plangebied bestaat uit 'continentaal klastische afzettingen en colluvium'. In principe wordt hiermee het voorgaande bevestigd dat de bovengrond bestaat uit fijn (k) en grof (K) alluvium uit het holoceen, bovenop afzettingen daterend uit de overgang van het eind-weichseliaan tot het holoceen.<sup>13</sup>

### 1.4.4 Bodemkundige situering

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem als volgt gekarteerd:

Zap(o): **Zeer droge zandbodem zonder profiel**: gekarteerd in het noordelijke deel van het plangebied

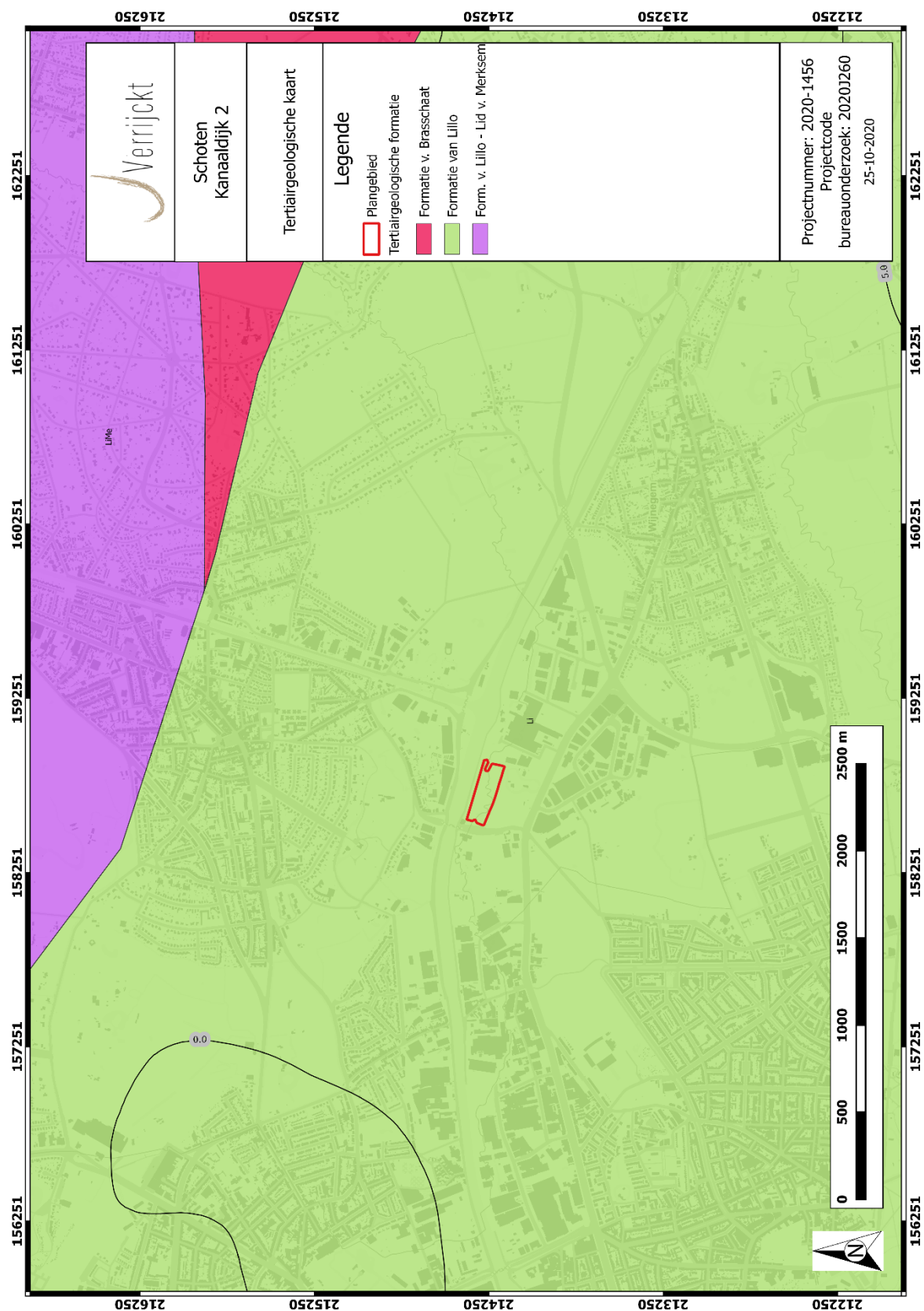
Tot deze kernseries behoren zandgronden, d.w.z. bodems met meer dan 82,5% van de minerale fractie groter dan 50 µm en met minder dan 8% klei, die een duidelijke Podzol B horizont hebben of gehad hebben en in een overdreven sterk ontwaterde positie voorkomen (duinen of hoge ruggen). Deze zeer droge matig tot natte zandgronden kenmerken kaartenheden die ongeschikt zijn voor land- en tuinbouw. De historische gegevens wijzen echter op de aanwezigheid van een originele drassige bodem in het plangebied (zie verder).

OT: **Sterk vergraven gronden**: gekarteerd in het zuidelijke deel van het plangebied

Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in vergraven terreinen (OT) zijn daar een voorbeeld van.

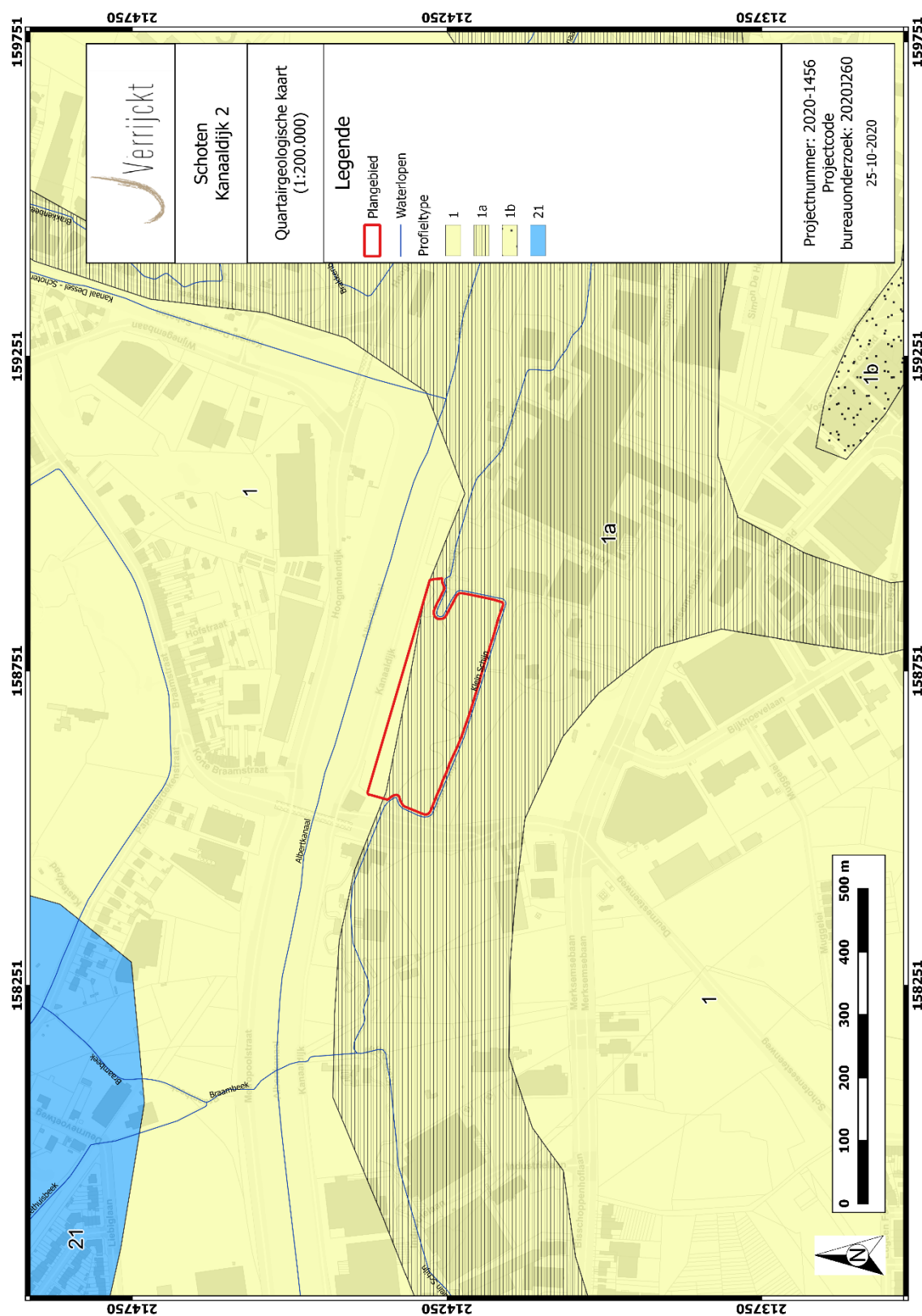
<sup>12</sup> GEOPUNT 2020 en Adams en Vermeire 2002: 10 e.v.

<sup>13</sup> Quartairgeologische kaart, kaartblad 15 Antwerpen.



Figuur 10: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart<sup>14</sup>

<sup>14</sup> DOV VLAANDEREN 2020b



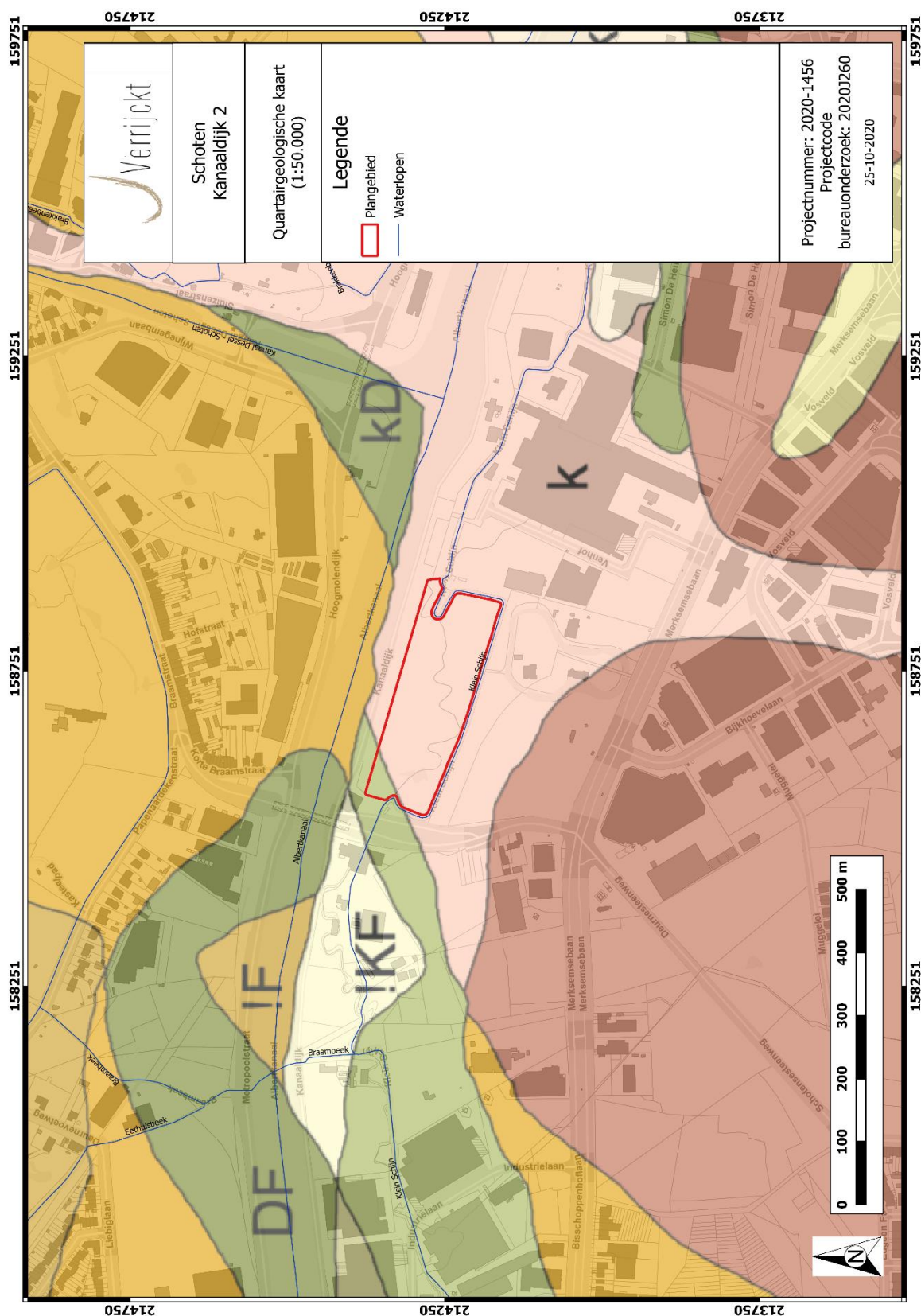
Figuur 11: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:200.000<sup>15</sup>

<sup>15</sup> DOV VLAANDEREN 2020c

| 1                |                                                                                                                                                                                                                                                                                               | 1a               |                                                                                                                                                                                                                                                 |
|------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                  |                                                                                                                                                                                                                                                 |
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                  |                                                                                                                                                                                                                                                 |
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                  |                                                                                                                                                                                                                                                 |
| ELPw en/of<br>HQ | ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en het centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.<br>HQ Hellingsafzettingen van het Quartair. | FH               | * De karteereenheid is mogelijk afwezig.<br>□ De karteereenheid is mogelijk aanwezig.                                                                                                                                                           |
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               | ELPw en/of<br>HQ | * FH Fluviale afzettingen (organochemisch en perimariën inclusie), afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).                                                                                                  |
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               | FLPw             | □ ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. |
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                  | HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.                                                                                                                                                                                                        |
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                  | FLPw Fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).                                                                                                                                                                              |
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                  |                                                                                                                                                                                                                                                 |
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                  |                                                                                                                                                                                                                                                 |
|                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                  |                                                                                                                                                                                                                                                 |

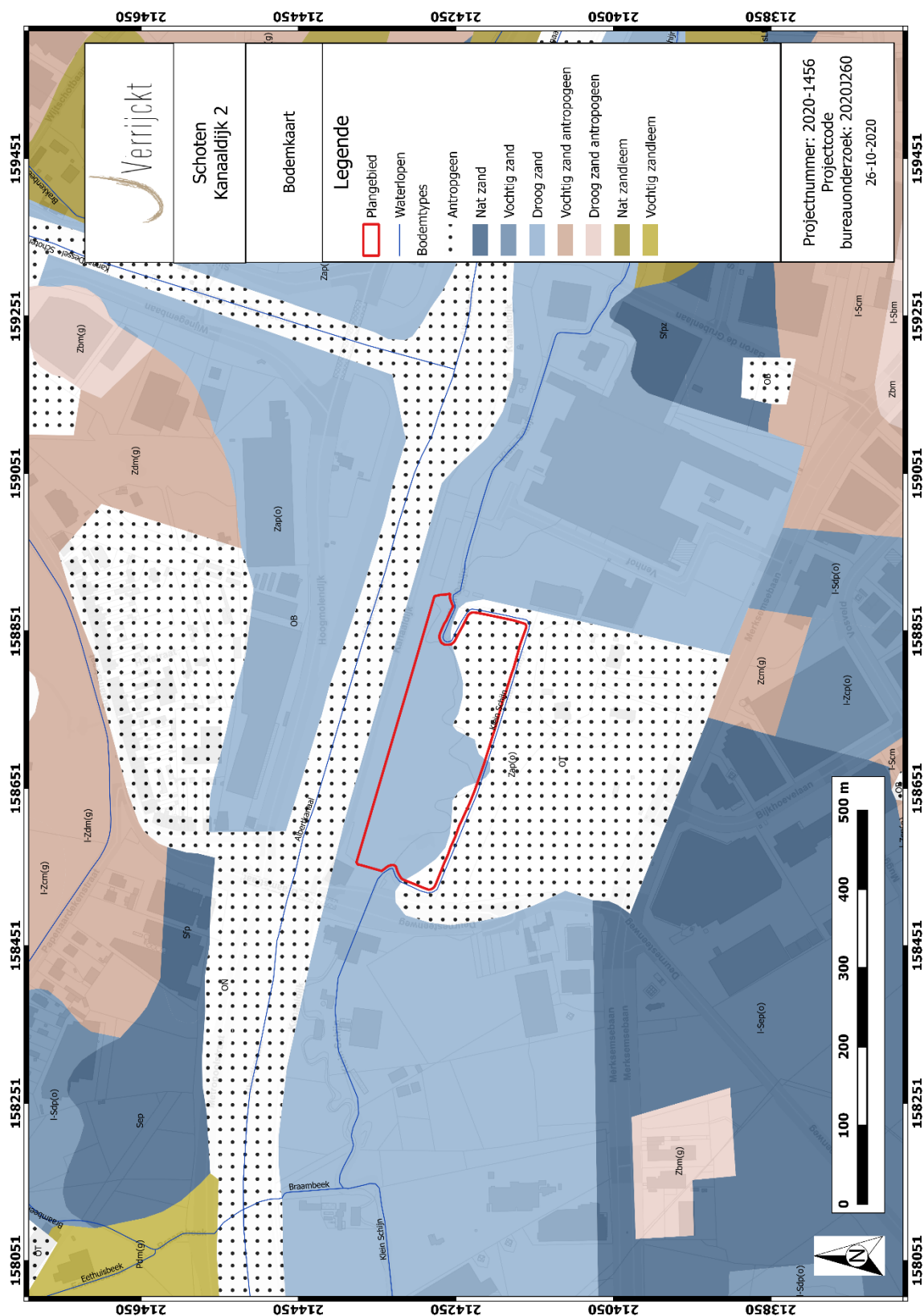
Figuur 12: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart betreffende het plangebied<sup>16</sup>

<sup>16</sup> DOV VLAANDEREN 2020c



Figuur 13: Plangebied op de Quartaairgeologische kaart 1:50.000<sup>17</sup>

<sup>17</sup> DOV VLAANDEREN 2020c



Figuur 14: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen<sup>18</sup>

<sup>18</sup> DOV VLAANDEREN 2020a

### 1.4.5 Historische bronnen

Het plangebied ligt in de huidige gemeenten Wijnegem (zie onder) en Schoten. **Schoten** wordt voor het eerst vermeld als Scote in 868. Later komen ook andere schrijfwijzen voor zoals Scores (1152), Scoten (1157) e.a. De naam is afgeleid van het Germaanse *skautum* dat 'beboste hoek zandgrond uitspringend in moerassig terrein betekent'.<sup>19</sup>

Schoten zou reeds een belangrijke nederzetting zijn geweest onder de Franken. Eerst was het een vrij eigen land of allodium, vanaf de 16de eeuw een hertogelijk leen. Het oude eigen van Schoten, dat zich uitstreckte over Schoten, Merksem, Dambrugge en Sint-Job-in-'t-Goor, maakte deel uit van de bezittingen die de Heilige Reinildis omstreeks 660 aan de abdij van Lobbes schonk. Na plunderingen door de Noormannen in de 9de eeuw kwam het gebied in handen van lokale edelen. Omstreeks het midden van de 12de eeuw droeg Engelbert van Schoten het door erfrecht verkregen bezit over aan de Cisterciënzerabdij van Villers. Zijn erfgenamen legden zich hier echter niet bij neer. Bij een compromis rond 1185 werd Schoten in twee stukken werd verdeeld. Hendrik II zette de uitvoering van deze beslissing kracht bij door de oprichting van een castrum (burcht), in 1204 voor het eerst vermeld en gelegen op het huidige domein Calesberg.

De naam Schoten is mogelijk afgeleid van houten schaaldelen waarmee landerijen vroeger werden afgescheiden. De heren van Schoten, afkomstig uit de rijke Antwerpse koopliedenstand, en andere voornamelijk burgers stichtten hier een tweede residentie. Hun lusthoven en kastelen (zie ook kasteel Buyckhoeve verderop) markeren deze sociale differentiatie ten opzichte van de eenvoudige boerderijen. Tot midden 19de eeuw lag het dorp er stil en onberoerd bij. De komst van machines bracht in de tweede helft van de 19de eeuw fabrieken, onder meer langs het Albertkanaal. De gemeente bewoog zich toen op twee niveaus: enerzijds de industrialisering met haar fabrieksproletariaat, anderzijds het overleven van een stuk feodaliteit. Zelfs na 1945 was ruim 30% van het gemeentelijk grondgebied in handen van amper tien grootgrondbezitters.<sup>20</sup>

De naam **Wijnegem** wordt voor het eerst vermeld in 1161 in een akte van bisschop Nicolaas van Kamerijk. Deze schonk toen de kerk van Broechem en de ervan afhankelijke kerken van Oelegem en Wijnegem aan de abdij van Tongerlo, die er de pastoor mocht benoemen. De naam Wijnegem zelf is evenwel van Frankische oorsprong (7de-9de eeuw) en betekent 'woning / woonplaats van de lieden van Wini'. Wini was het hoofd van een Germaanse familie die zich tijdens de zogenaamde Frankische kolonisatie in de buurt van de huidige Beukenlaan -Oud-Gasthuisstraat vestigde. De oorlogen die de Franse koning Lodewijk XIV voerde tegen de Engelsen en de Republiek der Verenigde Nederlanden werden in de 17de eeuw veelal uitgevochten op Belgisch grondgebied. Relicten uit die tijd zijn de zogenaamde "Linnekens" (Linie) op de grens van Wijnegem en 's Gravenwezel, bedoeld tegen aanvallen vanuit het noorden.<sup>21</sup>

### 1.4.6 Cartografische bronnen

Om een meer gedetailleerd zicht te krijgen op de bewoningsgeschiedenis is het erg nuttig om de historische kaarten te onderzoeken. Ondanks dat er verschillende kaarten bestaan die de ruime omgeving van het plangebied weergeven is het pas vanaf de kaart van Ferraris (eind 18<sup>de</sup> eeuw) dat er duidelijke informatie te halen is uit deze bronnen.

<sup>19</sup> <http://bouwstoffen.kanil.be/tw/facsimile/?find=schoten>

<sup>20</sup> <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13704>

<sup>21</sup> <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13707>

*Ferraris (1771-1778)*

Op de Ferrariskaart is de aflijning vanwege de georeferentie niet helemaal correct (Figuur 15). Het terrein ligt iets ten noordoosten van de aflijning en ten noorden van kasteel Buyckhoeve. Het plangebied is aldaar gelegen op de grens van een drassige grond ter hoogte van de Schootensche Beek (het Klein Schijn) en bos. Binnen het plangebied is er geen bebouwing aanwezig. De waterloop heeft hier trouwens ook een natuurlijke loop in tegenstelling tot vandaag waarbij delen zijn rechtgetrokken, zoals ook langsheen het plangebied. Het is die natuurlijke loop die ook de huidige kronkelende gemeentegrens heeft bepaald.

*Vandermaelen (1846-1854)*

Op deze kaart is te zien dat de Kempische Vaart aangelegd is, wat in 1846 gebeurde. Deze is dan later opgenomen in het Albertkanaal (Figuur 16). Het terrein is onbebouwd, deels bestaat het uit grasland en deels is het in cultuur gebracht.

*Atlas der Buurtwegen (1843-1845)*

Op deze kaart is het terrein onbebouwd en is het kanaal nog niet afgebeeld omdat de aanleg van het kanaal dus dateert uit 1846 (Figuur 17). Het is hier ook niet duidelijk welk grondgebruik het plangebied had.

*Kaart van Popp (1842-1879)*

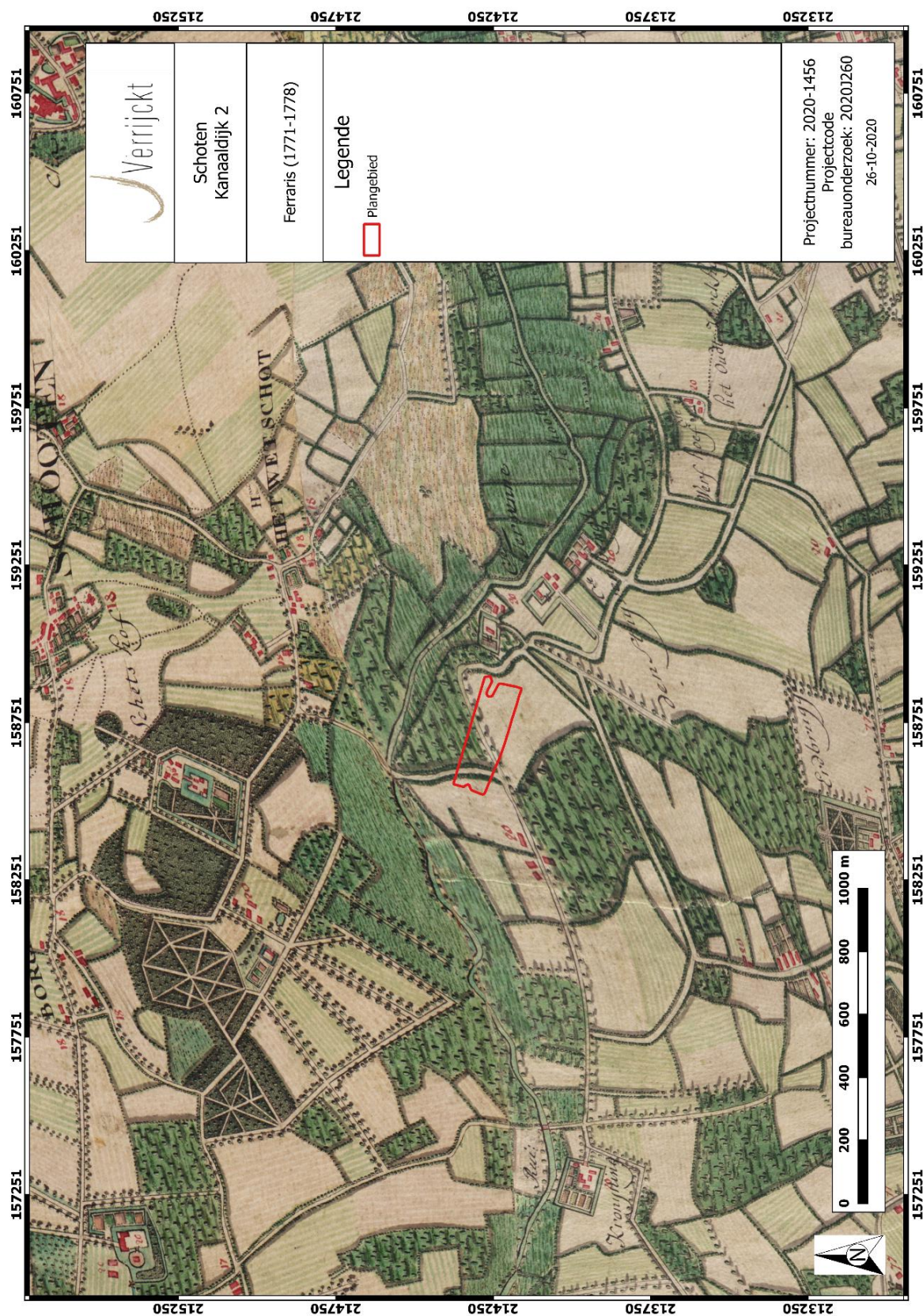
Op deze kaart is een gelijkaardige situatie als bij voorgaande kaarten te zien (Figuur 18). Het kanaal is hier benoemd als Vaart van Antwerpen naar Herentals. Naast de percelering is het niet mogelijk om iets te zeggen over het grondgebruik. Het terrein is in elk geval onbebouwd.

*Luchtfoto (1971)*

Op deze kaart is de moderne ontwikkeling binnen het plangebied goed te zien (Figuur 18). Dit was ook al op de topografische kaart uit 1969 te zien (niet afgebeeld) maar deze is minder gedetailleerd. Ook op de topografische kaart uit 1939 is het nieuw aangelegde Albertkanaal te zien maar toen was er nog geen industriële ontwikkeling in het plangebied aanwezig en was het terrein in gebruik als bos. Welke impact de aanleg van het kanaal had op het plangebied is niet duidelijk. Op de foto uit 1971 is ook de oude loop van het Klein Schijn nog te zien. Ten zuiden daarvan is het plangebied op dat moment nog als bos in gebruik.

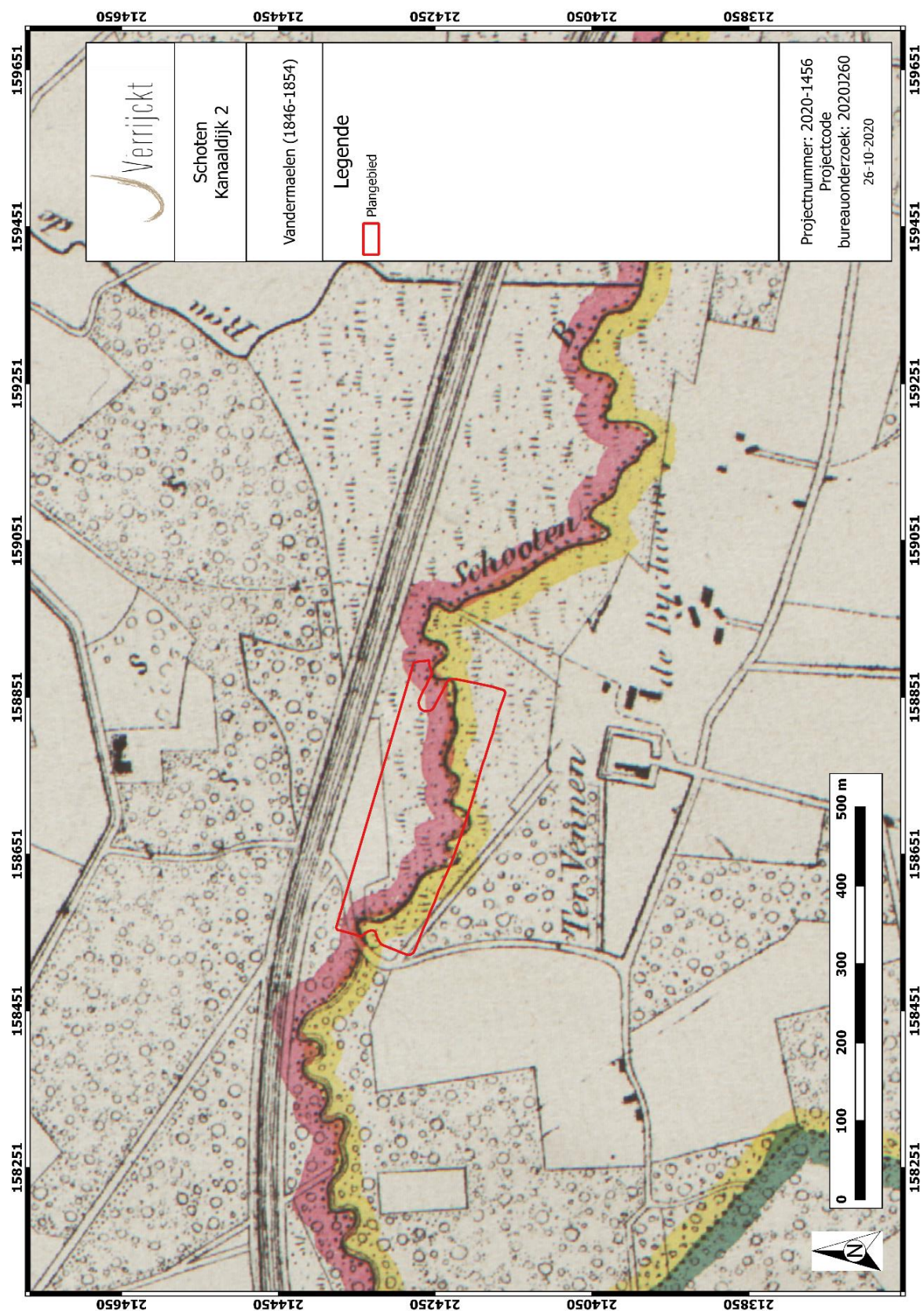
*Luchtfoto (1989)*

Op deze luchtfoto uit 1989 is te zien dat het bos nu volledig verdwenen is en dat de loop van het Klein Schijn rechtgetrokken is (Figuur 20). Het verschil met de huidige situatie is erg beperkt (Figuur 3).



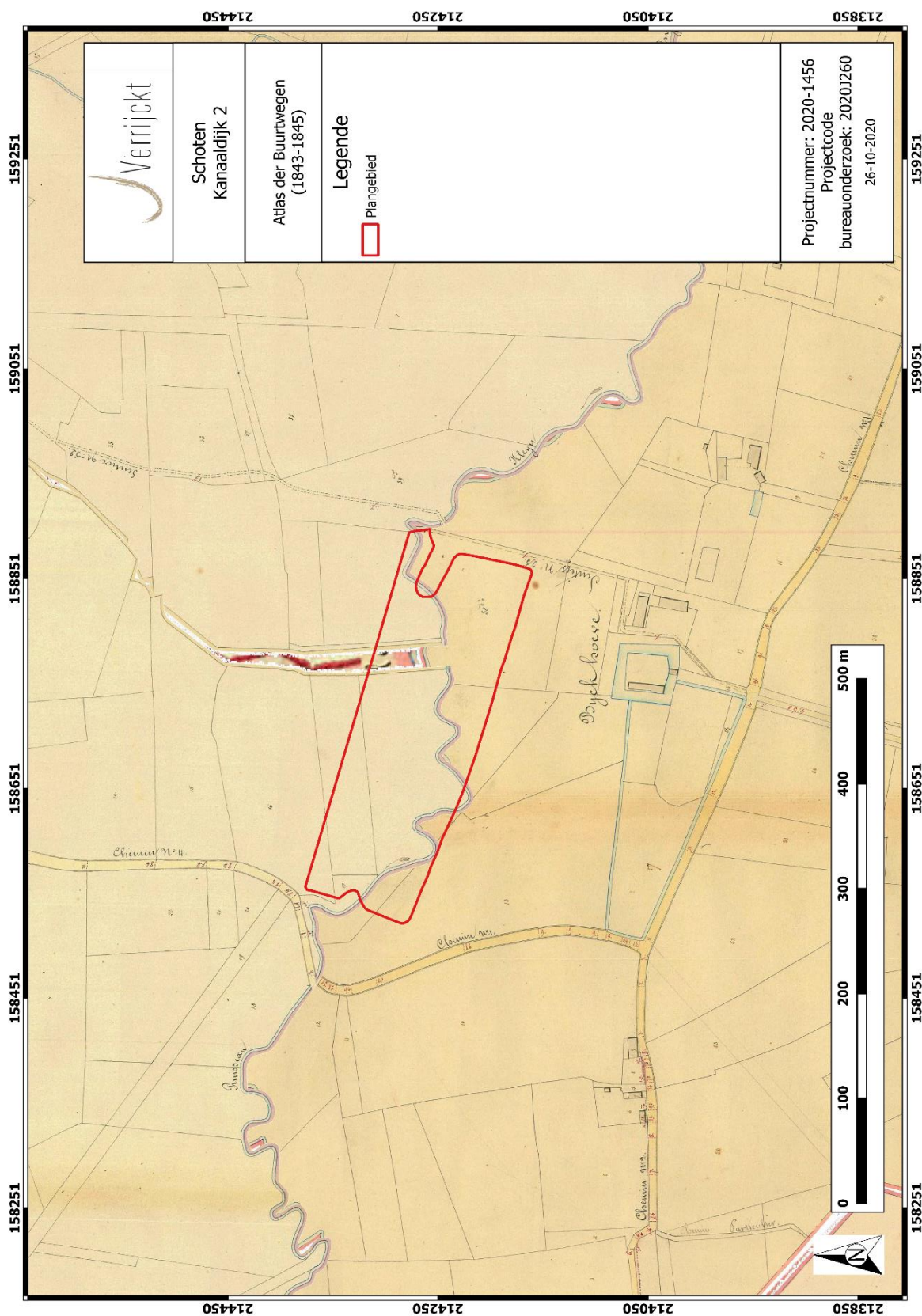
Figuur 15: Plangebied op de Ferrariskaart<sup>22</sup>

<sup>22</sup> GEOPUNT 2020c



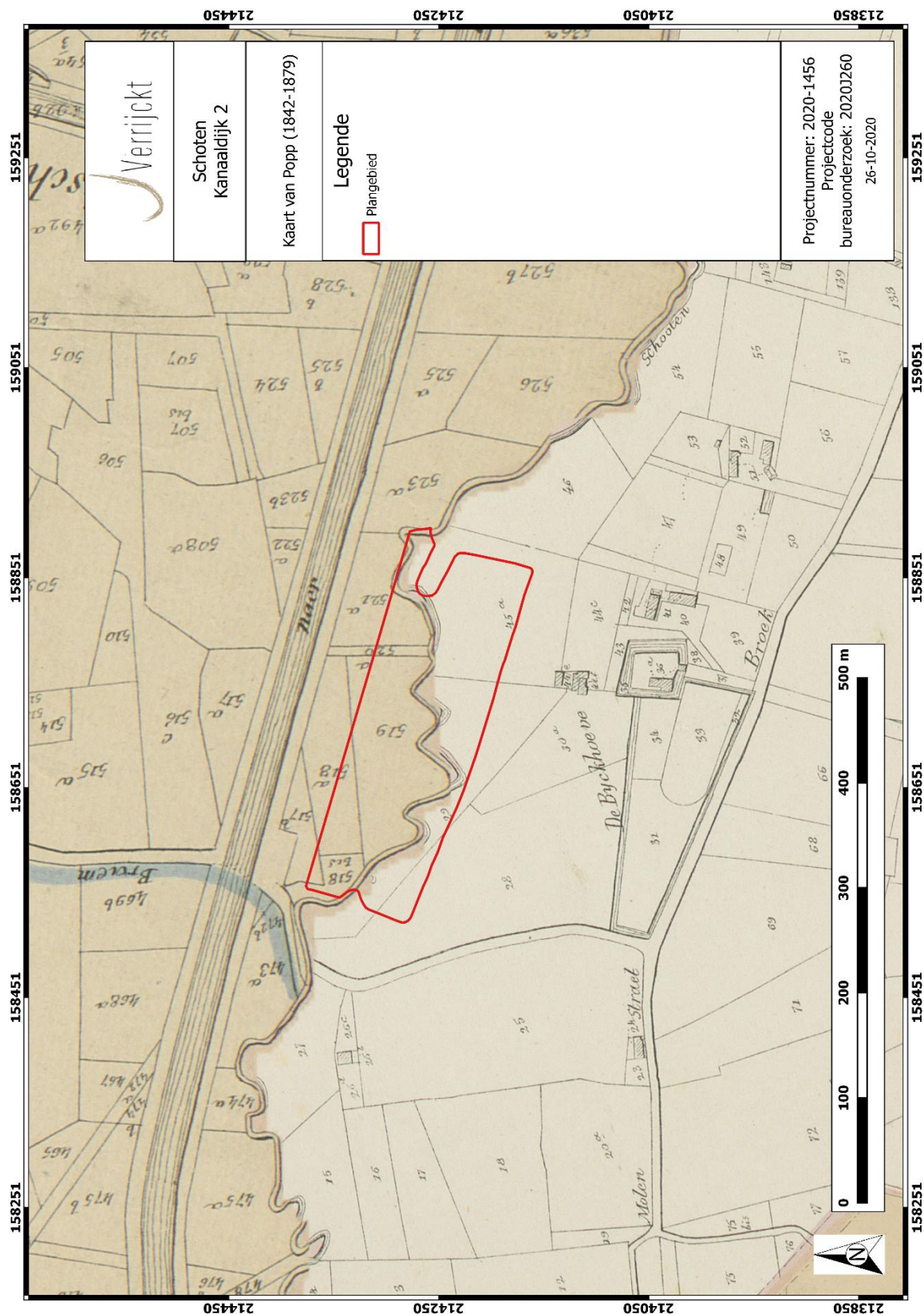
Figuur 16: Plangebied op de Vandermaelenkaart<sup>23</sup>

<sup>23</sup> GEOPUNT 2020d



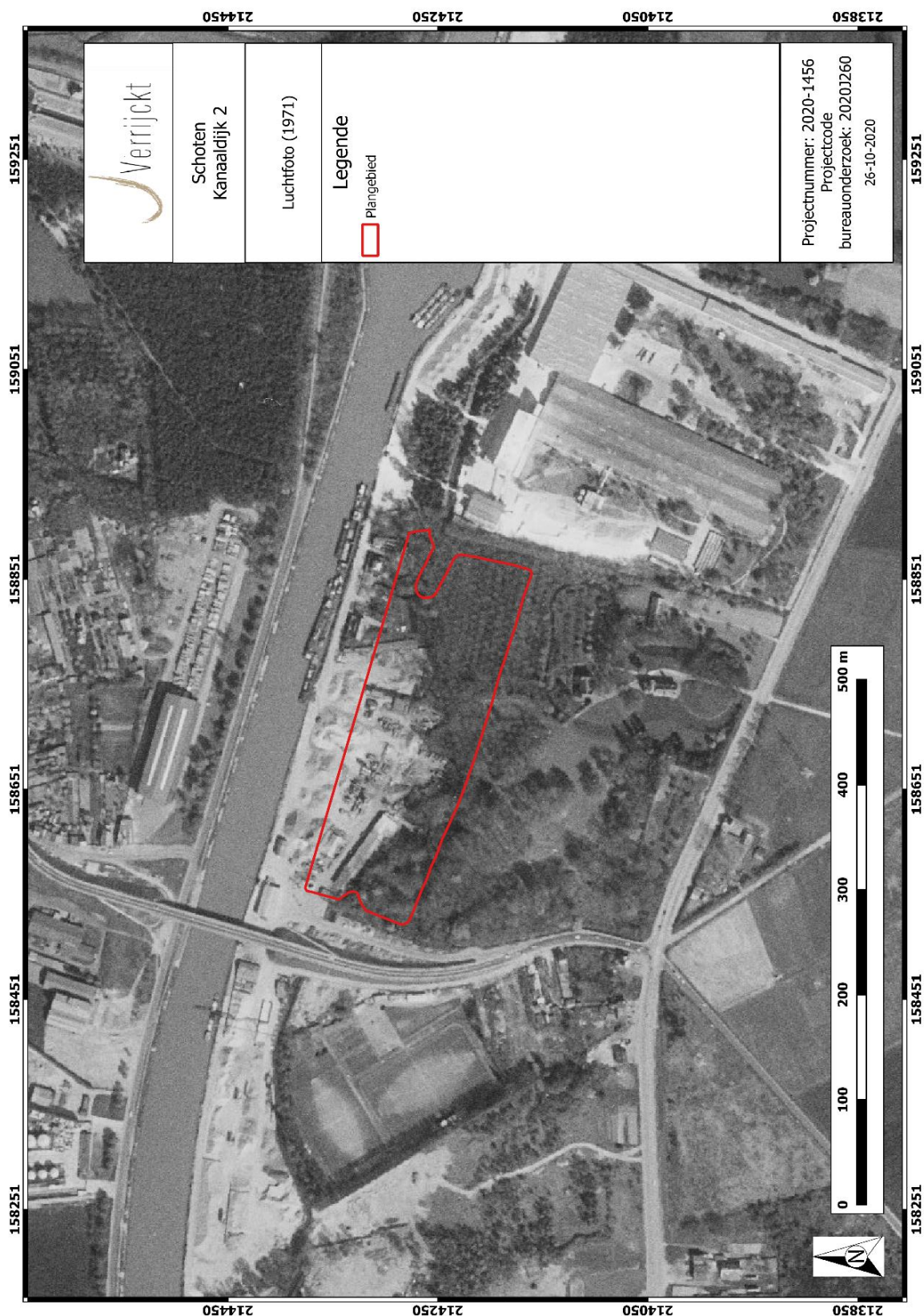
Figuur 17: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen<sup>24</sup>

<sup>24</sup> GEOPUNT 2020b



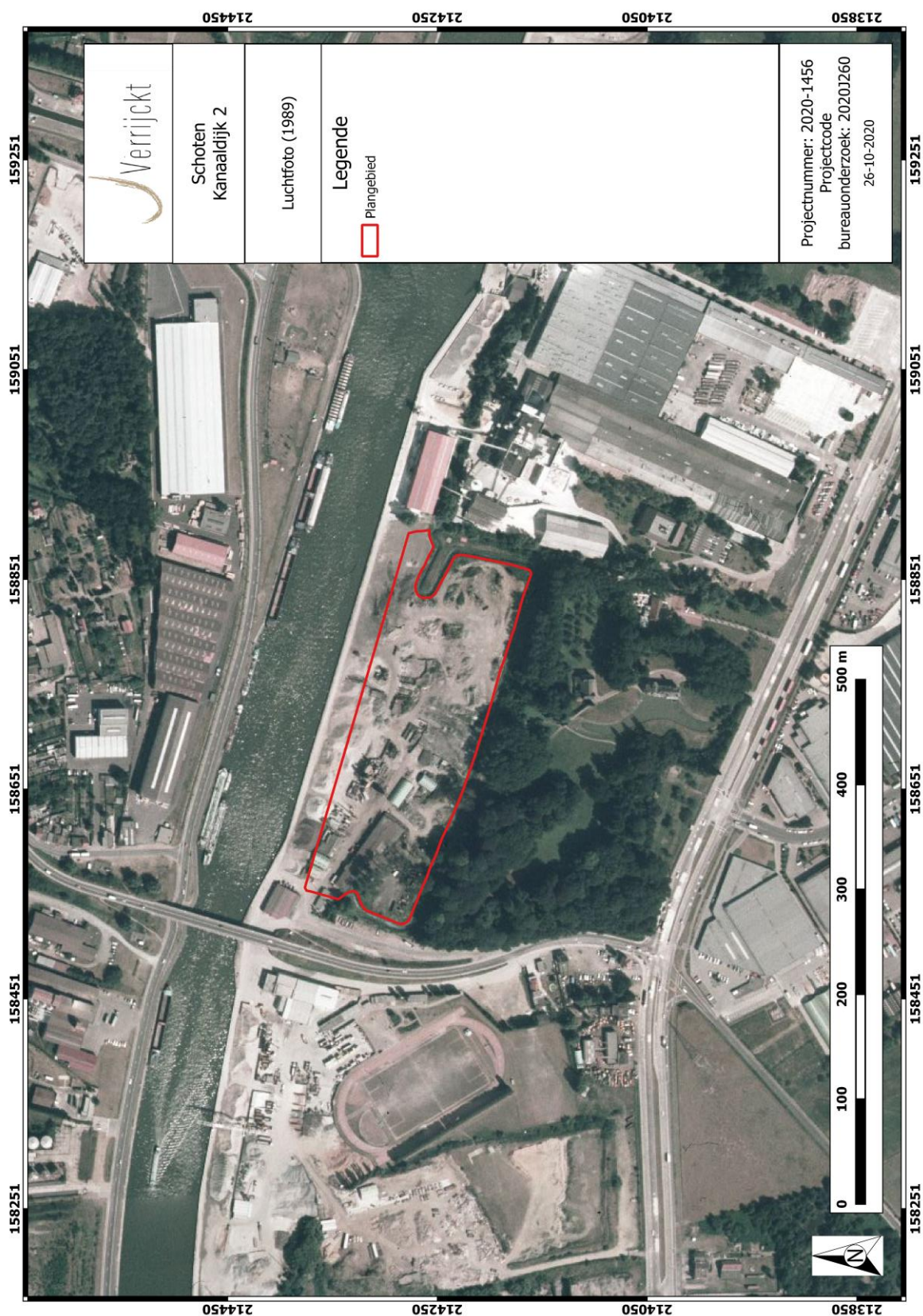
Figuur 18: Plangebied op de kaart van Popp (1842-1879)<sup>25</sup>

<sup>25</sup> GEOPUNT 2020e



Figuur 19: Plangebied op de luchtfoto uit 1971<sup>26</sup>

<sup>26</sup> GEOPUNT 2020e



Figuur 20: Plangebied op de luchtfoto uit 1989<sup>27</sup>

<sup>27</sup> GEOPUNT 2020e

### 1.4.7 Archeologisch bronnen

Binnen de contouren van het plangebied zijn er geen archeologische waarden gekend. Voor de ruime omgeving van het plangebied kunnen zowel de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), als de inventaris onroerend erfgoed en goedgekeurde archeologienota's geraadpleegd worden. Allereerst volgt hieronder een oplijsting van de gekende archeologische waarden zoals opgelijst in de archeologische databank van vindplaatsen in Vlaanderen (CAI).<sup>28</sup>

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.<sup>29</sup>

| CAI-<br>NUMM<br>ER | TOPONIEM                    | OMSCHRIJVING                                                                                                                                                                                                                            | DATERING                                                                                                                                                                                                                                                                                 | BRON                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|--------------------|-----------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 100800             | WIJNEGEM,<br>MUGGENLEI I    | VONDSTMELDING:<br>FIBULA UIT DE 2 <sup>DE</sup><br>EEUW<br><br>16 <sup>DE</sup> EEUWSE<br>ONBENOEMDE<br>VONDST                                                                                                                          | 2 <sup>DE</sup> EEUW, MIDDEN-<br>ROMEINSE PERIODE<br><br>16 <sup>DE</sup> EEUW                                                                                                                                                                                                           | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED<br>2020: MUGGENLEI I [ONLINE]<br><a href="https://id.erfgoed.net/waarnemin/gen/100800">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMIN<br/>GEN/100800</a> (GERAADPLEEGD OP 26-<br>10-2020)                                                              |
| 100985             | WIJNEGEM,<br>BLIKSTRAAT I   | OPGRAVING: 29<br>CREMATIES EN 9<br>GRAFMONUMENTEN<br>(8 KRINGGREPELS<br>EN 1 LANGBED)<br>WERDEN<br>AANGETROFFEN.<br><br>VERDER OOK NOG: 4<br>HUISPLATTEGROND<br>EN; 3<br>WATERPUTTEN, 10<br>SPIJKERS, ENKELE<br>PALENCONCENTRAT<br>IES. | DATERING NA HET<br>PROEFSLEUVENONDE<br>RZOEK: LATE<br>BRONSTIJD TOT<br>VROEGE IJZERTIJD<br><br>DATERING NA DE<br>OPGRAVING: VROEGE<br>IJZERTIJD<br><br>LATE BRONSTIJD TOT<br>VROEGE IJZERTIJD<br><br>DE<br>BEWONINGSSPOREN<br>DATEREN UIT DE LATE<br>IJZERTIJD - VROEG-<br>ROMEINSE TIJD | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED<br>2020: BLIKSTRAAT I [ONLINE]<br><a href="https://id.erfgoed.net/waarnemin/gen/100985">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMIN<br/>GEN/100985</a> (GERAADPLEEGD OP 26-<br>10-2020) MET VERDERE VERWIJZINGEN<br>NAAR DE VERSCHILLENDE RAPPORTEN |
| 103165             | SCHOTEN,<br>DEURNEVOETWEG 9 | HERENBOERDERIJ,<br>AFHANKELIJK VAN<br>HET KASTEEL<br>WITHOF                                                                                                                                                                             | 17 <sup>DE</sup> EEUW                                                                                                                                                                                                                                                                    | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED<br>2020: DEURNEVOETWEG 9 [ONLINE]<br><a href="https://id.erfgoed.net/waarnemin/gen/103165">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMIN<br/>GEN/103165</a> (GERAADPLEEGD OP 26-<br>10-2020)                                                          |

<sup>28</sup> In de tabel wordt het aantal beperkt tot deze in de directe omgeving en die aantonen welk type vondsten ook binnen het plangebied kunnen aangetroffen worden. In de analyse verder in het rapport wordt ook rekening gehouden met sites die verderop aangetroffen zijn.

<sup>29</sup> CAI 2020

|        |                                                                     |                                                                                                                                                                                                                            |                                                |                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|--------|---------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 105405 | WIJNEGEM, KASTEEL BIJCKHOEVE, OOK ALS KASTEEL BUYCKHOEVE GESCHREVEN | HUIDIG 19 <sup>DE</sup> EEUWS KASTEEL, TERUGGAAND OP EEN 16 <sup>DE</sup> EEUWS LANDHUIS/HOF VAN PLAISANTIE. VROEGER OOK BENOEMD ALS AMPTMANSHOF, HALLEMANSHOF, MUSSENHOF.                                                 | 16 <sup>DE</sup> EEUW                          | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: KASTEEL BIJCKHOEVE [ONLINE] <a href="https://id.erfgoed.net/waarnemin/gen/105405">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMIN GEN/105405</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020)<br><br>ZIE OOK: INVENTARIS ONROEREND ERFGOED, ERFGOEDOBJECT 14270 |
| 105407 | WIJNEGEM, OUD SLUISSTRAAT I                                         | OUDE KERK VAN WIJNEGEM: 16 <sup>DE</sup> EEUWSE KERK, VERDER OOK EEN AANTAL ONBENOEMDE ROMEINSE VONDSTEN                                                                                                                   | ROMEINST TIJD<br><br>16 <sup>DE</sup> EEUW     | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: OUD SLUISSTRAAT I [ONLINE] <a href="https://id.erfgoed.net/waarnemin/gen/105407">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMIN GEN/105407</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020)                                                                    |
| 105506 | SCHOTEN, KASTEEL VAN SCHOTEN (WETSCHOT)                             | 16 <sup>DE</sup> EEUWS OMWATERD KASTEELD. IS EEN OPVOLGER VAN EEN OUDERE HOEVE DIE IN 1232 VERMELD IS                                                                                                                      | 13 <sup>DE</sup> EEUW EN 16 <sup>DE</sup> EEUW | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: KASTEEL VAN SCHOTEN (WETSCHOT) [ONLINE] <a href="https://id.erfgoed.net/waarnemin/gen/105506">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMIN GEN/105506</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020)                                                       |
| 105732 | WIJNEGEM, OUD SLUISSTRAAT II (WG6)                                  | ARCHEOLOGISCHE VELDKARTERING: LAAT REDUCEREND EN OXIDEREND GEBAKKEN AARDEWERK, WESTERWALDSTEEN GOED, LAAT OXIDEREND GEBAKKEN WIT AARDEWERK, PIJPWAAR<br><br>WAARSCHIJNLIJK AFKOMSTIG VAN EEN (VERDWENEN) HOEVE IN DE BUURT | LATE MIDDELEEUWEN - NIEUWE TIJD                | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: OUD SLUISSTRAAT II (WG 6) [ONLINE] <a href="https://id.erfgoed.net/waarnemin/gen/105732">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMIN GEN/105732</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020)                                                            |
| 106409 | WIJNEGEM, BLIKSTRAAT, GEMENE WIJDE (WG22)                           | VELDKARTERING: VONDSTEN VAN AARDEWERK EN ANDERE KLEINE ARTEFACTEN                                                                                                                                                          | LATE IJZERTIJD-VROEG-ROMEINS                   | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: WIJNEGEM WEIDE (WG 22) [ONLINE] <a href="https://id.erfgoed.net/waarnemin/gen/106409">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMIN GEN/106409</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020)                                                               |
| 106397 | WIJNEGEM, OUD SLUISSTRAAT III (WG3)                                 | VELDKARTERING: BOUWMATERIAAL EN KERAMIEK                                                                                                                                                                                   | LATE MIDDELEEUWEN-NIEUWE TIJD                  | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: OUD SLUISSTRAAT III (WG 3) [ONLINE] <a href="https://id.erfgoed.net/waarnemin/gen/106397">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMIN GEN/106397</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020)                                                           |

|        |                                                 |                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                           |                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                        |
|--------|-------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 106401 | WIJNEGEM, SLUISSTRAAT (WG13)                    | OUDE IV                                                                     | LITHISCH MATERIAAL: 4<br>SILEXFRAGMENTEN IN GROEPJES VAN 2 EN 3 OP 125M VAN ELKAAR: 1<br>GERETOUCHEERDE KLING, 1 FRAGMENT VAN GERETOUCHEERDE AFSLAG, 2<br>AFSLAGEN;.<br><br>AFVALKUILEN EN BEERPUTTEN<br><br>GEBOUWSPOREN<br><br>GRACHTEN | JONG PALEOLITHICUM - EPI-PALEOLITHICUM<br><br>MIDDEN-BRONSTIJD<br><br>IJZERTIJD<br><br>18 <sup>DE</sup> EEUW | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: OUD SLUISSTRAAT IV (WG 13) [ONLINE]<br><a href="https://id.erfgoed.net/waarnemingen/106401">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMINGEN/106401</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020)             |
| 106405 | WIJNEGEM, MERKSEMSEBAAN I (WG18)                | SITE MET WALGRACHT                                                          |                                                                                                                                                                                                                                           | LATE MIDDELEEUWEN                                                                                            | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: MERKSEMSEBAAN I (WG 18) [ONLINE]<br><a href="https://id.erfgoed.net/waarnemingen/106405">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMINGEN/106405</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020)                |
| 106416 | WIJNEGEM, MUGGELEI I (WG30)                     | LITHISCH MATERIAAL: AFSLAG IN SILEX<br><br>VERSCHILLENDE SCHERVEN AARDEWERK |                                                                                                                                                                                                                                           | STEENTIJD<br><br>VOLLE MIDDELEEUWEN TOT NIEUWE TIJD                                                          | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: MUGGELEI I (WG 30) [ONLINE]                                                                                                                                                         |
| 106429 | WIJNEGEM, MERSEMSEBAAN II (WG39)                | HOEVE MOGELIJK MET MIDDELEEUWSE VOORGANGER                                  |                                                                                                                                                                                                                                           | OUDEST VERMELDING 1655                                                                                       | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: MERKSEMSEBAAN II (WG 39) [ONLINE]<br><a href="https://id.erfgoed.net/waarnemingen/106429">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMINGEN/106429</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020)               |
| 112015 | SCHOTEN, WITHOF (PAPENHOF/SWIJNDR ECHTSE HOEVE) | LANDHUIS                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                           | LATE MIDDELEEUWEN (1481) TOT 17 <sup>DE</sup> EEUW                                                           | AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020: WITHOF (PAPENHOF, SWIJNDRECHTSE HOEVE) [ONLINE]<br><a href="https://id.erfgoed.net/waarnemingen/112015">HTTPS://ID.ERFGOED.NET/WAARNEMINGEN/112015</a> (GERAADPLEEGD OP 26-10-2020) |

### 1.4.7.1 Archeologienota's

In de directe nabijheid van het plangebied werden volgende archeologienota's uitgeschreven:

#### Vooronderzoek Schoten Hoogmolenbrug<sup>30</sup>

In 2018 werd er een archeologienota opgesteld voor een zone dat onder andere de Hoogmolenbrug, net ten westen van het plangebied, omvatte. Het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen aanleg van een nieuwe brug inclusief aanloophellingen alsook vernieuwing van infrastructuur en voorzieningen voor de waterhuishouding op een locatie ten westen van de bestaande brug. De brug zou aansluitend worden gesloopt inclusief landhoofden, fundering en afgraven van de aanloophellingen. In samenhang hiermee zal het gebied rond Korte en Lange Braamstraat opnieuw worden ingericht. Veel van de geplande werken vinden plaats op bodems waarvan vermoed wordt dat ze (ten dele) als zijn verstoord of opgehoogd. Zekerheid hierover is op basis van een bureauonderzoek alleen niet te krijgen. Sommige ingrepen zijn gepland op gronden die niet of nauwelijks verstoord lijken te zijn. Behoud in situ is er niet mogelijk omdat na voltooiing van de werken de bodem niet meer toegankelijk zal zijn voor onderzoek.

Op basis van het bureauonderzoek is er een hoge verwachting op sporen en vondstenniveaus vanaf het Paleolithicum tot in de Nieuwe Tijd vooropgesteld. Het gaat daarbij om verschillende bewoningssites uit die perioden maar de ligging van het Klein Schijn binnen het projectgebied kan ook wijzen op de aanwezigheid van watergerelateerde resten zoals beschoeiingen, vaartuigen, bruggen etc.

Grote delen van de bodem van het plangebied zijn in het verleden al in meer of mindere mate verstoord door verschillende moderne ingrepen. Omdat dit niet met zekerheid kon vastgesteld worden in het bureauonderzoek en omdat het plangebied in een archeologisch zeer rijke regio gelegen is werd een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van een landschappelijk bodemonderzoek. Op het moment van schrijven is dit onderzoek echter nog niet uitgevoerd.

#### Vooronderzoek Wijnegem Merksemsebaan<sup>31</sup>

Op het terrein zal door de opdrachtgever, de bestaande gebouwen gesloopt worden en de verharding uitbroken worden. De totale oppervlakte van het project is ca. 44 590 m<sup>2</sup>.

Op het plangebied bevinden zich enkele archeologische waarden. Op locatie 106429 is er mogelijk in de late Middeleeuwen een site met walgracht aanwezig geweest. Locatie 106405, het rechter gedeelte van het projectgebied omvat de mogelijke fundering van een tweede site met walgracht bestaande uit een fundering van drie gebouwen (met opgehoogde bodem, perceelsgracht en drie lineaire bodemsporen). Op deze locatie zou zich de 'Hoeve Ter Vennen' bevonden hebben. In de dichte en ruime omgeving van het projectgebied zijn 38 CAI-locaties aangetroffen variërend tussen de Steentijd en Nieuwste Tijd.

Aan de hand van de het kaartmateriaal kon er achterhaald worden dat er binnen het projectgebied gebouwen stonden vanaf de tweede helft van de 19de tot het heden. Historische bronnen leverden geen aanwijzingen op voor bewijzen van bebouwing in oudere periodes. Aan de hand van de topografische kaarten uit de 19de en 20ste eeuw is eveneens bedrijfsbebouwing te zien.

<sup>30</sup> <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/10182>

<sup>31</sup> <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/4899>

Op de bodemkaart is er een combinatie van antropogene ondergronden (OB), plaggenbodems en colluviale bodemseries aanwezig.

Omdat er binnen dit project geen werken zullen plaatsvinden met een bodemimpact werd hier geen vervolgonderzoek geadviseerd.

### Wetenschappelijke inventaris onroerend erfgoed – bouwkundige elementen

Verder bevindt er zich in de nabijheid een gebouw die is opgenomen in de **wetenschappelijke inventaris onroerend erfgoed – bouwkundige elementen**.

#### Kasteel Buyckhoeve.<sup>32</sup>

Omwald, nagenoeg rechthoekig kasteeltje van zeven + drie traveeën en twee bouwlagen onder leien schilddak (nok loodrecht op de straat), huidig uitzicht uit de 19de eeuw. Gelegen aan de Hoogmolenbrug (Albertkanaal) met mooi park met lindendreef, vroeger hof van plaisantie (16de eeuw) dat in de loop der tijden verschillende namen had: onder meer Amptmanshof, Hallemanshof, Mussenhof.

Het kasteel ligt net ten zuiden van het plangebied.

#### Kasteel van Schoten.<sup>33</sup>

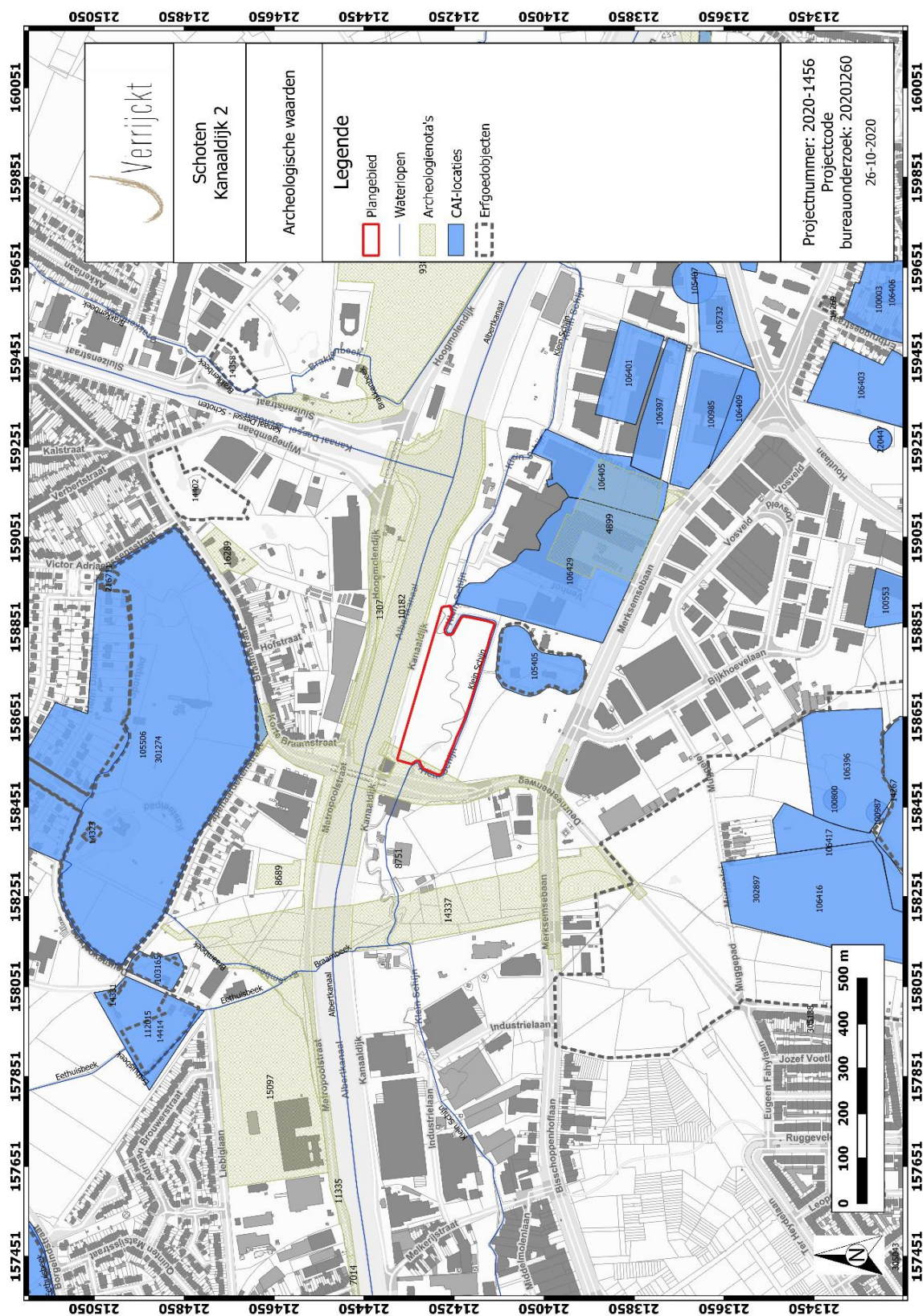
Het kasteel, incl. duiventil en toegangspoort is beschermd als monument. Het gaat om een omwaterd kasteel. Het hof van Schoten werd als hoeve vermeld in 1232. Het betrof op dat moment waarschijnlijk eerder een hoeve dan een kasteel. Het huidige kasteel, dat verschillende malen van eigenaar veranderde, was van 1564 tot aan de Franse Revolutie de zetel van de heren van Schoten.

De oude beukendreef met aan het eind het omgrachte kasteel is als structuur nog herkenbaar zoals op de kabinetskaart van de Ferraris (1770-1778). De neogotische kapel onderaan de noordwesttoren dateert van circa 1900. Op 7 september 1972 brandde de westvleugel af. Herstellings- en restauratiewerken van het hele kasteel werden uitgevoerd in 1974-76. Sinds 1950 is het domein gemeente-eigendom.

Het kasteel is op een afstand van ca. 850 m ten noordwesten van het plangebied gelegen.

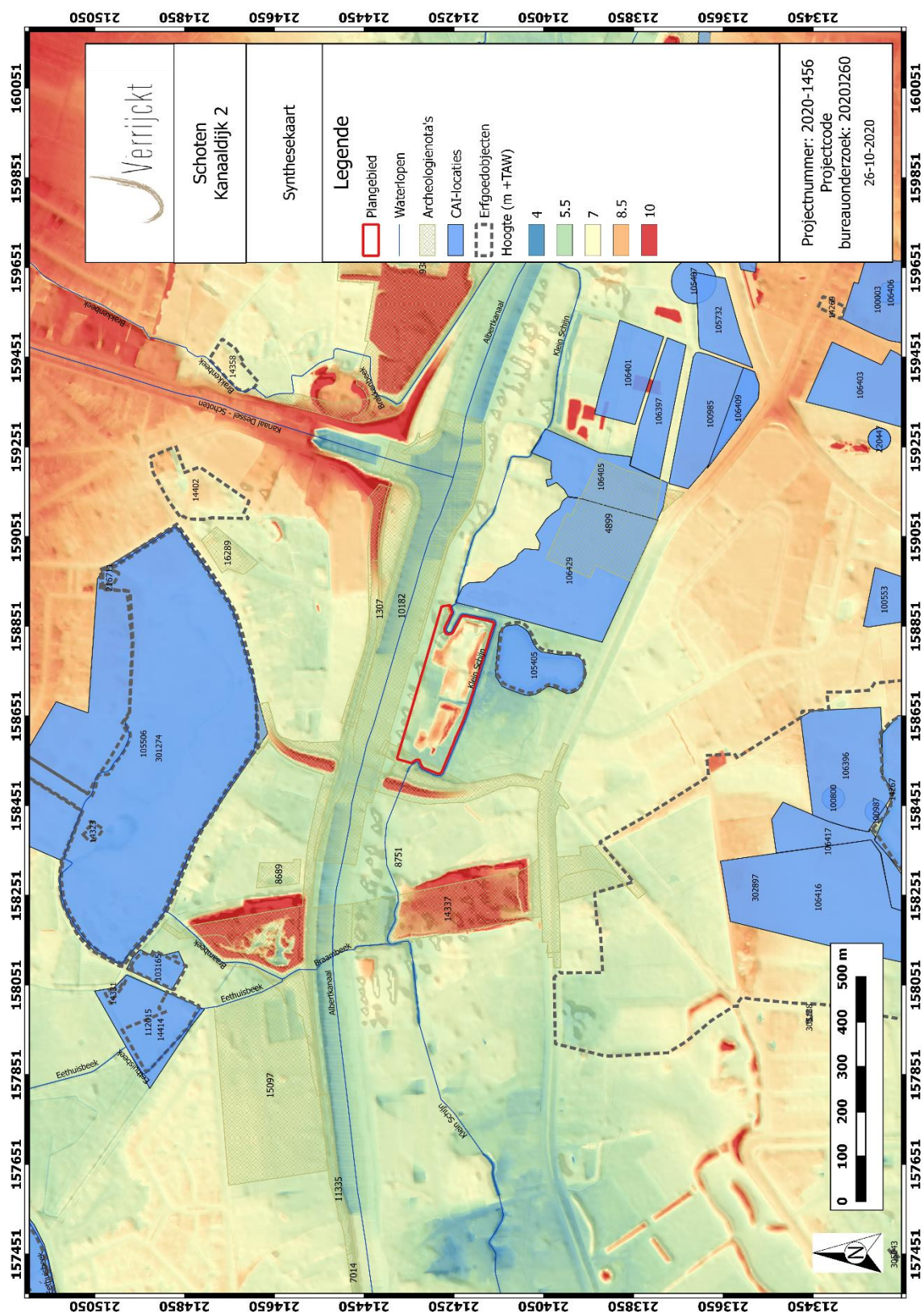
<sup>32</sup> <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/13443>

<sup>33</sup> <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/14322> en <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/5636>



Figuur 21: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart<sup>34</sup>

<sup>34</sup> CAI 2020



Figuur 22: Plangebied en omgeving op de syntheseskaart<sup>35</sup>

<sup>35</sup> CAI 2020 en AGIV 2020

## 1.5 Besluit

### 1.5.1 Beantwoording onderzoeksvragen

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?

De ondergrond van het plangebied bestaat uit zanden afgezet tijdens de laatste ijstijd, maar ook uit fluviatiele afzettingen van het Klein Schijn. De bodem is gekarteerd als een zeer droge zandbodem zonder profiel, al wijzen de historische gegevens eerder op de aanwezigheid van natte gronden langs het Klein Schijn. Het zuidelijke deel van het plangebied is aangegeven als een vergraven zone. De grens tussen beide bodemtypes wordt gevormd door de oude loop van het Klein Schijn dat in de 20<sup>ste</sup> eeuw is verlegd tot de huidige loop aan de zuidrand van het plangebied.

Het plangebied was in de laatste eeuwen onbebouwd en in gebruik als bos of drassige grond. Bewoning was afwezig met uitzondering van het Kasteel Buyckhoeve waarvan de bewoning aldaar terug gaat tot in de 16<sup>de</sup> eeuw. De gronden van het domein grensden ook aan het Klein Schijn en lagen dus deels binnen het huidige plangebied. Ook net ten oosten daarvan lag een 17<sup>de</sup> eeuwse omwalde hoeve met mogelijk een site met walgracht als voorganger CAI 106429). Van deze laatste zijn mogelijk aanwijzingen op het terrein ten oosten aangetroffen (CAI 106405).

Voor de oudere perioden is er in de omgeving een grote hoeveelheid aan sites en vondsten bekend die ver teruggaan tot in de steentijd. De meeste zones waar archeologische waarden zijn aangetroffen liggen eerder op de iets hogere gronden waar de bodems ook droger zijn maar het belang van stromend water zorgde wel voor bewoning in de nabijheid van waterlopen.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

De zuidelijke zone van het plangebied is gekarteerd op de bodemkaart als een sterk vergraven bodem. Het noordelijke deel is gekarteerd als een zone met zandige bodem maar is thans wel verhard. De mate van verstoring door de ontwikkeling van de zone is niet duidelijk. Ook de impact op de bodem ten gevolge van de nabijheid van het kanaal is niet duidelijk.

- Wat is de impact van de geplande werken?

De werken zullen bestaan uit de aanleg van een lagune en verharding. Dit gebeurt op de volledige oppervlakte van het plangebied (ca. 40.197 m<sup>2</sup>). Voor deze werken zal de huidige verharding uitgebroken worden en zullen alle toekomstige werken op 5 m +TAW aangelegd worden, oftewel het huidige maaiveld. Een nieuwe bodemimpact zal hier dus niet plaats vinden.

De impact van deze werken op de bodem is momenteel nog niet bekend.

- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?

In de nabijheid, onder andere aan de Oude Sluisstraat, zijn opgravingen uitgevoerd. Qua topografische ligging en bodemtype gaat het om een andere situatie (droger en lemiger) waardoor een vergelijking moeilijk te maken is.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Dit is op het moment van schrijven niet bekend.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Dit zal in detail besproken worden in het programma van maatregelen.

### *1.5.2 Archeologische verwachting*

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Figuur 1 en Figuur 2. Het terrein is gelegen ter hoogte van het Klein Schijn. Deze waterloop vormt momenteel de zuidelijke grens van het plangebied maar liep tot in de 20<sup>ste</sup> eeuw nog doorheen het terrein. Hierbij dient vermeld te worden dat de zone ten zuiden van die oude loop deel uitmaakte van het kasteel Buyckhoeve. De bodem is daar ook gekarteerd als verstoord. Ten noorden daarvan is er een droge zandbodem aanwezig ook al wijzen de historische kaarten op een drassige grond langs het Klein Schijn. De hoogtekaarten geven wel aan dat het terrein hoger ligt dan de waterlopen in de omgeving.

Vanuit historisch en cartografisch oogpunt zijn er geen aanwijzingen van bewoning sinds de 18<sup>de</sup> eeuw. Voor de oudere perioden is het niet uitgesloten dat er menselijke aanwezigheid aanwezig was. Het terrein is vermoedelijk permanent zeer nat geweest zijn vanwege de loop van het Klein Schijn doorheen het plangebied. Bewoning zal dan eerder op hoger gelegen en drogere delen in de omgeving gelegen zijn. Wel zijn er veel aanwijzingen in de directe omgeving voor bewoning sinds het paleolithicum (oude steentijd) tot in de middeleeuwen. Bij bewoning van die ouderdom is de aanwezigheid van een waterloop cruciaal voor drinkwater, transport, etc. Daarom kunnen watergerelateerde sporen en vondsten wel aangetroffen worden zoals beschoeiingen, vaartuigen, bruggen, sluizen etc.

### *1.5.3 Potentieel op kennisvermeerdering*

Op basis van bovenstaande archeologische verwachting kan een potentieel op kennisvermeerdering geformuleerd worden.

De archeologische verwachting geldt voor perioden vanaf de steentijd. De onderzoeken uit de omgeving hebben al verschillende resten en sporen uit de steentijd, bronstijd, ijzertijd, Romeinse periode en de middeleeuwen aangetroffen. Toch zijn er nog vele hiaten. Indien resten binnen het plangebied aanwezig zijn dan hebben die een groot potentieel om het verleden van Schoten én Wijnegem te verhelderen. Ook omdat er hier een grote potentie is voor watergerelateerde resten die normaal gezien niet vaak worden aangetroffen omdat die constructies vaak uit hout gemaakt werden.

Vanaf de steentijd kan dus gesteld worden dat er veel potentieel is tot kennisvermeerdering.

#### 1.5.4 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat er een goed onderbouwde motivering kan gemaakt worden om géén verder onderzoek aan te bevelen.

Uit bovenstaande onderzoek kan niet met zekerheid gesteld worden dat er een, goed bewaarde, archeologische site aanwezig is en dat deze archeologische site bedreigt wordt door de geplande werkzaamheden. Gelet op de gekende gegevens uit de omgeving van het plangebied is de kans echter klein dat er een goed bewaarde archeologische site aanwezig is.

Tevens wordt bij de werken duidelijk gesteld dat de werken beperkt zullen worden tot de reeds verstoorde bodem en dat er onder het niveau van de huidige verharding dus niet gewerkt zal worden.

Hierdoor is er ook geen bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische waarden en dient er ook geen vervolgonderzoek plaats te vinden.

#### 1.5.5 Samenvatting

Het plangebied is gelegen aan de Kanaaldijk 2 te Schoten. Het zuidelijke deel van het plangebied is gelegen op het grondgebied van de gemeente Wijnegem.

Binnen het plangebied plant men een lagunering met een bijkomende verharding aan te leggen. De werken omvatten het ganse plangebied (40.197 m<sup>2</sup>). Hierbij wordt echter niet dieper gewerkt dan de huidige verharding die vervangen zal worden.

De ondergrond van het plangebied bestaat uit zanden afgezet tijdens de laatste ijstijd, maar ook uit fluviatiele afzettingen van het Klein Schijn. De bodem is gekarteerd als een zeer droge zandbodem zonder profiel al wijzen historische bronnen op de aanwezigheid van een drassige bodem. Het zuidelijke deel van het plangebied is aangegeven als een vergraven zone. De grens tussen beide bodemtypes wordt gevormd door de oude loop van het Klein Schijn die in de 20<sup>ste</sup> eeuw is verlegd tot de huidige loop aan de zuidrand van het plangebied.

Het plangebied was in de laatste eeuwen onbebouwd en in gebruik als bos of drassige grond. Bewoning was afwezig met uitzondering van het Kasteel Buyckhoeve waarvan de bewoning aldaar terug gaat tot in de 16<sup>de</sup> eeuw. De gronden van het domein grensden ook aan het Klein Schijn en lagen dus deels binnen het huidige plangebied. Ook net ten oosten daarvan lag een 17<sup>de</sup> eeuwse omwalde hoeve met mogelijk een site met walgracht als voorganger CAI 106429). Van deze laatste zijn mogelijk aanwijzingen op het terrein ten oosten aangetroffen (CAI 106405).

Voor de oudere perioden is er in de omgeving een grote hoeveelheid aan sites en vondsten bekend die teruggaan tot in het paleolithicum, onder andere direct ten oosten van het plangebied. De meeste zones waar archeologische waarden zijn aangetroffen liggen echter eerder op de iets hogere gronden waar de bodems ook droger zijn maar het belang van stromend water voor deze sites zorgde wel voor bewoning in de nabijheid van die waterlopen.

Het bureauonderzoek heeft dan ook duidelijk gemaakt dat het plangebied in een archeologisch rijke zone ligt met resten die het ganse menselijke verleden overspannen vanaf het paleolithicum tot het heden. Binnen het plangebied is er een potentieel om watergerelateerde resten uit deze perioden aan te treffen.

De werken omvatten gans het plangebied maar zullen niet dieper gaan dan de huidige verstoring (betonverharding). Ondanks het grote archeologische potentieel is er dus geen bedreiging voor eventuele aanwezige archeologische waarden.

Er dient dan ook géén verder archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden.

De voorwaarden omtrent dit advies worden in het programma van maatregelen beschreven.

## 2 Lijst met figuren

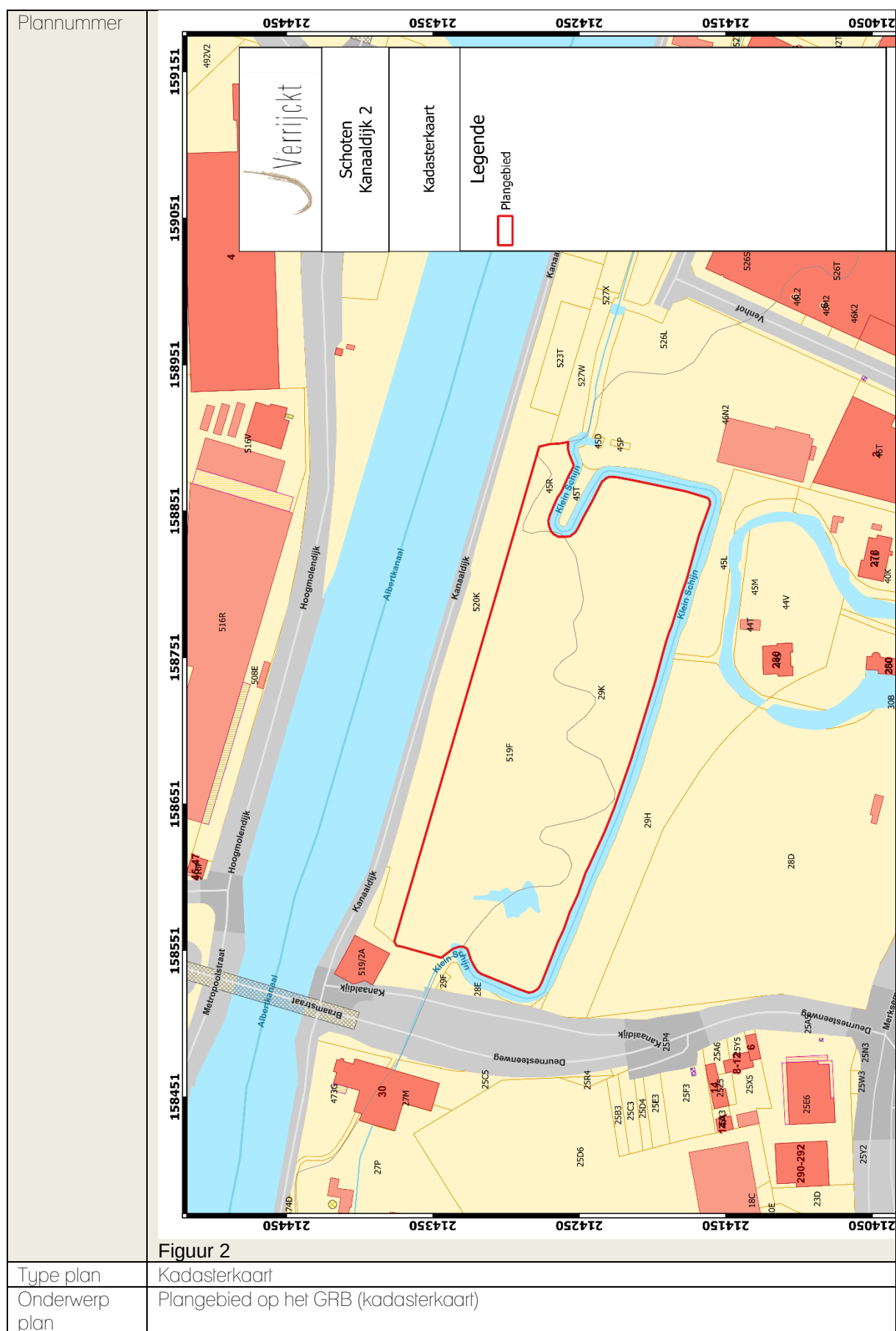
|                                                                                                                     |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Figuur 1: Plangebied op topografische kaart .....                                                                   | 2  |
| Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB).....                                                                    | 3  |
| Figuur 3: Plangebied op de luchtfoto uit 2019 .....                                                                 | 7  |
| Figuur 4: Plan van de bestaande toestand. De groene hoogtelijnen wijzen op de ligging van de grondstoffen.<br>..... | 8  |
| Figuur 5: Doorsnede (ZZW-NNO) van de bestaande toestand. ....                                                       | 9  |
| Figuur 6: Plangebied met weergave van de nieuwe toestand .....                                                      | 11 |
| Figuur 7: Plangebied met weergave van de nieuwe toestand .....                                                      | 12 |
| Figuur 8: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM).....                                          | 16 |
| Figuur 9: Plangebied en hoogteprofielen op het DHM.....                                                             | 17 |
| Figuur 10: Plangebied op de Tertiairgeologische kaart .....                                                         | 19 |
| Figuur 11: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:200.000 .....                                               | 20 |
| Figuur 12: Kenmerken van de Quartairgeologische kaart betreffende het plangebied .....                              | 21 |
| Figuur 13: Plangebied op de Quartairgeologische kaart 1:50.000 .....                                                | 22 |
| Figuur 14: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen .....                                                         | 23 |
| Figuur 15: Plangebied op de Ferrariskaart .....                                                                     | 26 |
| Figuur 16: Plangebied op de Vandermaelenkaart.....                                                                  | 27 |
| Figuur 17: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen .....                                                              | 28 |
| Figuur 18: Plangebied op de kaart van Popp (1842-1879) .....                                                        | 29 |
| Figuur 19: Plangebied op de luchtfoto uit 1971 .....                                                                | 30 |
| Figuur 20: Plangebied op de luchtfoto uit 1989 .....                                                                | 31 |
| Figuur 21: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart .....                                                             | 37 |
| Figuur 22: Plangebied en omgeving op de synthesekaart .....                                                         | 38 |

## 3 Lijst met tabellen

|                                                                                                |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied..... | 32 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

## 4 Plannenlijst

|                                        |                                      |
|----------------------------------------|--------------------------------------|
| Plannenlijst<br>Schoten,<br>Kanaaldijk | Projectcode bureauonderzoek 2020J260 |
| Plannummer                             | Figuur 1                             |
| Type plan                              | Topografische kaart                  |
| Onderwerp<br>plan                      | Plangebied op topografische kaart    |
| Aanmaaksch<br>aal                      | 1:12.000                             |
| Aanmaakwijze                           | Digitaal                             |
| Datum                                  | 24-10-2020 (raadpleging)             |
|                                        |                                      |



|                |                                          |
|----------------|------------------------------------------|
| Aanmaakschaal  | 1:2.000                                  |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                                 |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                 |
| Plannummer     | Figuur 3                                 |
| Type plan      | Orthofoto                                |
| Onderwerp plan | Plangebied op orthofoto                  |
| Aanmaakschaal  | 1:1500                                   |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                                 |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                 |
| Plannummer     | Figuur 8                                 |
| Type plan      | Digitaal Hoogtemodel                     |
| Onderwerp plan | Plangebied en omgeving op DHM Vlaanderen |
| Aanmaakschaal  | 1: 15.000                                |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                                 |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                 |
| Plannummer     | Figuur 9                                 |
| Type plan      | Kadasterkaart                            |
| Onderwerp plan | Plangebied op DHM met hoogteprofiel      |
| Aanmaakschaal  | 1:3.800                                  |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                                 |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                 |
| Plannummer     | Figuur 10                                |
| Type plan      | Geologische kaart                        |
| Onderwerp plan | Plangebied op tertiairgeologische kaart  |
| Aanmaakschaal  | 1:12.000                                 |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                                 |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                 |
| Plannummer     | Figuur 11                                |
| Type plan      | Geologische kaart                        |
| Onderwerp plan | Plangebied op quartairgeologische kaart  |
| Aanmaakschaal  | 1:200.000                                |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                                 |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                 |
| Plannummer     | Figuur 13                                |
| Type plan      | Geologische kaart                        |
| Onderwerp plan | Plangebied op quartairgeologische kaart  |

|                |                                                                                       |
|----------------|---------------------------------------------------------------------------------------|
| Aanmaakschaal  | 1:50.000                                                                              |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                                                                              |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                                                              |
| Plannummer     | Figuur 14                                                                             |
| Type plan      | Geologische kaart                                                                     |
| Onderwerp plan | Plangebied op bodemkaart                                                              |
| Aanmaakschaal  | 1:20.000                                                                              |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                                                                              |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                                                              |
| Plannummer     | Figuur 15                                                                             |
| Type plan      | Historische kaart                                                                     |
| Onderwerp plan | Topografische kaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgeteld door Joseph de Ferraris |
| Aanmaakschaal  | 1:11.520                                                                              |
| Aanmaakwijze   | Analoog                                                                               |
| Aanmaakdatum   | 1771-1778                                                                             |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                                                              |
| Plannummer     | Figuur 16                                                                             |
| Type plan      | Historische kaart                                                                     |
| Onderwerp plan | Topografische kaart, opgesteld door Philippe Vandermaelen                             |
| Aanmaakschaal  | 1:20.000                                                                              |
| Aanmaakwijze   | Analoog                                                                               |
| Aanmaakdatum   | 1846-1854                                                                             |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                                                              |
| Plannummer     | Figuur 17                                                                             |
| Type plan      | Historische kaart                                                                     |
| Onderwerp plan | Atlas der Buurtwegen                                                                  |
| Aanmaakschaal  | 1:20.000                                                                              |
| Aanmaakwijze   | Analoog                                                                               |
| Aanmaakdatum   | 1843-1845                                                                             |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)                                                              |
| Plannummer     | Figuur 18                                                                             |
| Type plan      | Historische kaart                                                                     |
| Onderwerp plan | Kaart van Popp                                                                        |
| Aanmaakschaal  | 1:1.500                                                                               |
| Aanmaakwijze   | Analoog                                                                               |

|                |                                    |
|----------------|------------------------------------|
| Aanmaakdatum   | 1843-1845                          |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)           |
| Plannummer     | Figuur 19 en Figuur 20             |
| Type plan      | Luchtfoto                          |
| Onderwerp plan | Luchtfoto 1988, 2003 en 2010       |
| Aanmaakschaal  | 1:1.500                            |
| Aanmaakwijze   | Analoog                            |
| Aanmaakdatum   | 2003, 2007 en 2013                 |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)           |
| Plannummer     | Figuur 21                          |
| Type plan      | Centraal Archeologische Inventaris |
| Onderwerp plan | Plangebied op CAI-kaart            |
| Aanmaakschaal  | 1:1.5.000                          |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                           |
| Aanmaakperiode | 2001-2016                          |
| Datum          | 24-10-2020 (raadpleging)           |
| Plannummer     | Figuur 22                          |
| Type plan      | Synthesekaart                      |
| Onderwerp plan | Plangebied op CAI-kaart en DHM     |
| Aanmaakschaal  | 1:10.000                           |
| Aanmaakwijze   | Digitaal                           |
| Aanmaakperiode | 24-10-2020                         |
| Datum          | 12-03-2020 (raadpleging)           |

## 5 Bibliografie

ADAMS, R., S. VERMEIRE (2002) Toelichtingen bij de Geologische kaart van België – Vlaams Gewest, Kaartblad 15: Antwerpen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017. Geoportaal. Available at: <https://geo.onroerenderfgoed.be>.

AGIV, 2020a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.

AGIV, 2020b. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Digitaal Hoogte Model.

AGIV, 2020d. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootschalig Referentiebestand (GRB).

AGIV, 2020e. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.

BOGEMANS. (1996) Toelichtingen bij de Geologische kaart van België – Vlaams Gewest, Kaartblad 15: Antwerpen

CAI, 2020. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.

CARTESIUS, 2020. Cartesius. Available at: [www.cartesius.be](http://www.cartesius.be).

DOV VLAANDEREN, 2020a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

DOV VLAANDEREN, 2020b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

DOV VLAANDEREN, 2020c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

GEOPUNT, 2020a. GEOPUNT VLAANDEREN.

GEOPUNT, 2020b. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2020c. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2020d. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be>

GEOPUNT, 2020e. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.

GEOPUNT, 2020f. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

GEOPUNT, 2020g. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.

IOE, 2020. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2016. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: [http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris\\_nl.html](http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html).

## 6 Bijlagen